

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№47 (5103) 11 снежня 2020 г.

ISSN 0024-4686

16+

Кнігавыданне
як жыццёвы
шлях
стар. 5

Паштоўка
з бісерным
почыркам
стар. 11

Стваральная
энергія
аптымізму
стар. 13

Існасць жыцця ў пейзажы

Яшчэ некалькі гадоў таму пра Фердынанда Рушчыца ў Беларусі добра ведалі толькі мастацтвазнаўцы. Напэўна, і цяпер у масавай свядомасці прозвішча мастака не прысутнічае, а між тым пейзажыст, графік, тэатральны дэкаратар і педагог, ён заклаў падмурак беларускай школы пейзажнага жывапісу. Напрыканцы XIX ст. майстар пісаў: «Як я мару, перш за ўсё, быць добрым сынам сваёй Радзімы, для яе працаваць, араць. І калі штосьці вырасце, аддаць ёй у падарунак увесь плён, бо я люблю яе сэрцам і толькі ёй належу цэлам і душой...»

Сапраўды, Фердынанда Рушчыца называлі майстрам пейзажа, работы ў свой час набывалі Павел Траццякоў і Сава Марозаў. Але слава прыйшла да яго не ў Санкт-Пецярбургу, дзе вучыўся, а ў Варшаве, Вільні і Кракаве. Там, у адрозненне ад Расіі, яго творы рабілі асаблівае ўражанне...

Імя Фердынанда Рушчыца ўнесена ЮНЕСКА ў календар памятных дат на 2020 год. Мастак стаў важнай асобай для культуры Беларусі, Літвы і Польшчы. Яго палотны захоўваюцца ў музеях гэтых краін, а таксама ў еўрапейскіх і амерыканскіх музейных і прыватных зборах. Да нядаўняга часу ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі захоўваўся толькі адзін твор Фердынанда Рушчыца — «Каля касцёла». Кантрастны, шматпланавы, створаны ў процівагу звыклым правілам кампазіцыі, пейзаж запрашае да сузірання неба, якое стала дамінантай у многіх работах мастака.

Вось як пісаў пра Рушчыца, чыё 150-годдзе з дня нараджэння адзначаецца 10 снежня, Уладзімір Караткевіч у сваім нарысе «Зямля пад белымі крыламі»: «І, урэшце, калі пераходзіць ужо часткова ў XX ст., — вялікі мастак Ф. Рушчыц, карціны якога можна разглядаць гадзінамі. Уся зямля Беларусі — у іх. Тая ж «Зямля» і шэрыя камяні замка ў Крэве, і бялюткія, каравыя ад старасці яблыні на ільсцянай чорнай раллі. І млыны над чорнай вадою лясных ручаін, і натоўп, што вясною прысеў ля касцёла пад сінім-сінім прамытым небам, і бледнае асенняе сонца на дошках тэрасы. Гэта — здорава! Калі давядзецца быць у Вішневе ля Валожына — паглядзіце роспісы ў тамтэйшым касцёле. Гэта таксама Рушчыц...»

Работа Фердынанда Рушчыца «Каля касцёла», 1899 г.

ISSN 0024-4686

Працяг тэмы на стар. 4

«ЛіМ»-акцэнт

Дзяржпадтрымка. Кіраўнік дзяржавы падпісаў распараджэнне, якім зацверджана рашэнне савета спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. Мэта — стварэнне ўмоў для пошуку, развіцця і навучання, стымулявання творчай актыўнасці, прафесійнага росту і станаўлення. У адпаведнасці з дакументам больш за 116 тыс. рублёў накіравана на падтрымку 206 прадстаўнікоў таленавітай моладзі і 19 калектываў мастацкай творчасці. Заахвочваннямі фонду адзначаны пераможцы міжнародных і рэспубліканскіх творчых конкурсаў і фестываляў.

Страта. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка выказаў спачуванні родным і блізкім народнай артысткі Беларусі Бэлы Масумян у сувязі з яе смерцю. Бэла Масумян пражыла яркае і насычанае жыццё, дасягнула прафесійных вышынь. Свой лёс звязала з тэатральным мастацтвам, прысвяціўшы гэтаму ўсе душэўныя сілы, талент і натхненне. «Створаныя ёю бліскучыя і незабыўныя вобразы нязменна ўражвалі публіку глыбінёй характару, абуджалі самыя светлыя і добрыя пачуцці. Памяць аб гэтым шчырым і абаяльным чалавеку назаўсёды захаваецца ў нашых сэрцах», — гаворыцца ў спачуванні.

Праект. Музейную экспазіцыю ствараюць у Пятым форце мемарыяльнага комплексу «Брэсцкая крэпасць-герой», паведаміла БелТА. Рэстаўрацыя і музейфікацыя ў Брэсцкай крэпасці вядзецца ў адпаведнасці з праектам Саюзнай дзяржавы. Форт № 5 — адно са збудаванняў Брэст-Літоўскай крэпасці, што захаваліся найбольш. Ён пабудаваны ў 1879—1880 гадах і некалькі разоў мадэрнізаваўся. Гэтым разам форт закрыўся для наведвання ў канцы чэрвеня. Спецыялісты ўжо адрэстаўрыравалі левую частку гаржавой казармы, дзе размесціцца экспазіцыя. Чакаецца, што музей у Пятым форце адкрыецца на пачатку новага года.

Конкурс. Сацыяльна-асветніцкая ўстанова «УНОВІС-ФОРУМ» (Віцебск) і Віцебскі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт аб’явілі міжнародны конкурс «Арт-эскіз. УНОВІС 100». Прафесіяналам і студэнтам прапанавана стварыць прынты для адзення, сумак і масак, выкарыстоўваючы ідэі УНОВІС. Праз юбілейную прадукцыю арганізатары маюць намер паказаць уплыў аб’яднання на сучасныя сусветныя інавацыйныя працэсы трансфармацыі візуальнай мовы ў мастацтве і дызайне, уземамасуваць вядучых школ дызайну ХХ стагоддзя. У склад журы ўвайшлі прадстаўнікі Беларусі, Нідэрландаў і Расіі. Найлепшых ўзнагародзяць напрыканцы снежня. Выстаўкі конкурсных работ пераможцаў пройдуць на пляцоўках Віцебска і Эйндрховена (Нідэрланды).

Прэм’ера. Дзіцячую оперу «Пінокія» Глорыі Бруні пакажуць 19 снежня ў Вялікім тэатры Беларусі, паведамілі ў прэс-службе тэатра. Упершыню опера «Пінокія» прагучала ў Гамбургу ў 2008 годзе. Потым яе ставілі тэатры ў Неапалі, Парме, Лондане і іншых гарадах Еўропы. Казачная гісторыя з’явіцца на мінскай сцэне напярэдадні зімовых канікулаў. За яе ўвасабленне ўзяліся беларускія пастаноўшчыкі: дырыжор Уладзімір Авадок, рэжысёр Наталія Бараноўская і мастак Любоў Сідзельнікава. Для Наталіі Бараноўскай спектакль стане першай рэжысёрскай работай на сцэне тэатра. Лібрэта оперы напісалі Урсел Шэфлер і Наталія Бараноўская па матывах казкі Карла Калодзі. Гледачы ўбачаць маляўнічыя дэкарацыі, яркія касцюмы.

Выстаўка. Тэматычная экспазіцыя «Сусветна вядомы кампазітар Людвіг ван Бетховен», прысвечаная 250-годдзю з дня нараджэння нямецкага стваральніка класічнай музыкі, праходзіць у нотна-навуковай бібліятэцы Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Прадстаўлены нотныя выданні вядомых твораў Бетховена для фартэпіяна, партытуры сімфанічных твораў, вакальных твораў, зборнікі дакументальных матэрыялаў, навуковыя даследаванні і артыкулы. Дапаўняюць экспазіцыю фотадакументы, а таксама CD-дыскі і грампласцінкі з фартэпіяннымі і сімфанічнымі творамі кампазітара ў выкананні праслаўленых майстроў. Арганізатары запрашаюць наведваць выстаўку да 10 студзеня.

Рэгіёны. Супрацоўнікі Краязнаўчага музея Полацка прапанавалі мясцовым жыхарам стварыць ёлку з фатаграфіямі другой паловы ХХ стагоддзя. Па меркаванні арганізатараў, у Год малой радзімы «Ёлка поспехаў» Полацка павінна паказаць дасягненні палачан за пяць апошніх дзесяцігоддзяў ХХ стагоддзя. Жадаючым падтрымаць ініцыятыву музея прапануецца даслаць зімовыя фатаграфіі, зробленыя ў 1950—1999 гады на тэрыторыі прадпрыемстваў, устаноў культуры, на вуліцах і плошчах горада, а таксама ўказаць месца і час фотаздымка, імя ўладальніка. Найбольш актыўных удзельнікаў чакаюць памятныя сувеніры ад музея.

Афіцыйны падзеі ад Інэсы ПЕТРУСЕВІЧ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Ушанаваны найлепшыя

Саюз пісьменнікаў Беларусі 18 лістапада адзначыў 15-годдзе свайго дзейнасці. Менавіта ў гэты дзень у адпаведнасці з Палажэннем «Аб памятным медалі «Кірыла Тураўскі. Асветнік. За ўклад у літаратуру» Савет Гомельскага абласнога аддзялення СПБ прыняў рашэнне аб ўзнагароджанні групы літаратараў гэтым памятным знакам.

У ліку ўзнагароджаных за стварэнне высокамастацкіх твораў патрыятычнага гучання, папулярнага культуры і гістарычнай спадчыны, актыўную грамадскую дзейнасць — беларускія паэты Ізяслаў Катляроў і Соф’я Шах, Міхась Болсун, Ніна Шклярава, Тамара Крчэнка, драматург Васіль Ткачоў, прэзаікі Яўген Калашнікаў, Міхась Кавалёў і Валянціна Кадзетава-Арэстава, перакладчыца Вольга Раўчанка і іншыя. Знакавай грамадскай ўзнагародай адзначаны і прадстаўнікі творчага цэха з Расіі і Украіны.

За стварэнне высокамастацкіх твораў патрыятычнага гучання, актыўны ўдзел у міжнародных праектах Гомельскага абласнога аддзялення СПБ, папулярнага творчай спадчыны агульнаславянскага святара і паэта Кірылы

Згадаць Караткевіча

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі адбылася творчая імпрэза, прысвечаная 90-годдзю з дня нараджэння славяна пісьменніка.

Вядучы вечарыны старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў ва ўступным слове згадаў асабістыя сустрэчы з Уладзімірам Сямёнавічам падчас вучобы ў Белдзяржуніверсітэце, адзначыў папулярнасць яго твораў сярод людзей розных пакаленняў і асабліва моладзі, падкрэсліў высокую адметнасць яго творчых дасягненняў.

Ад імя кіраўніцтва СПБ шчырыя словы пра юбіляра выказаў намеснік старшыні СПБ Анатоль Матвіенка. Вершы Уладзіміра Караткевіча прагучалі ў цудоўным выкананні заслужанай артысткі Беларусі Ірыны Нарбекавай і юных аматараў мастацкага слова студэнцкага тэатра паэзіі «Рытмы сэрца» Анастасіі Елісеевай і Валерыі Гаўрыленкі.

Думкамі пра творчасць Уладзіміра Караткевіча падзяліліся пісьменнікі Іна Фралова, Віктар Ермаловіч, Анатоль Зэкаў, які прачытаў і некалькі вершаў, прысвечаных класіку.

Павел КУЗЬМІЧ

стасункі

Узнагарода — за развіццё

беларуска-калмыцкіх літаратурных сувязей

Ганаровай граматай Выдавецкага дома «Звязда» адзначана вядучы навуковы супрацоўнік аддзела фальклору і літаратуры Калмыцкага навуковага цэнтру Расійскай акадэміі навук кандыдат філалагічных навук Рыма Ханінава.

Дачка беларускага партызана Мішы Чорнага — калмыцкага пісьменніка Міхася Хонінава — зрабіла вялікі ўнёсак у развіццё беларуска-калмыцкіх літаратурных, гуманітарных сувязей. Рыма Міхайлаўна — аўтар шматлікіх артыкулаў, манаграфічных даследаванняў, прысвечаных сувязям М. Хонінава з Беларуссю. Гэтыя публікацыі ўбачылі свет і ў Элісце, і ў Мінску.

Дзякуючы ініцыятыве Р. Ханінавай у горадзе Беразіно на Міншчыне ўсталявана мемарыяльная дошка ў гонар славуэтага партызана і вядомага літаратара, перакладчыка твораў Янкі Купалы на калмыцкую мову. Міхась Ванькаевіч Хонінаў — ганаровы грамадзянін горада Беразіно, дзе адна з вуліц носіць яго імя.

Рыма Ханінава — актыўны прапагандыст беларускага мастацкага слова ў Калмыкіі.

Максім ВЕЯНІС

Адзначылі юбілей

У Мінскім дзяржаўным тэхналагічным прафесійна-тэхнічным каледжы па ініцыятыве загадчыцы бібліятэкі Ірыны Косці, бібліятэкара Валянціны Патроўскай і намесніка старшыні Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Наталіі Касцючэнкі быў адзначаны юбілей Уладзіміра Караткевіча.

На сустрэчу з навучэнцамі запрасілі пісьменніка Анатоля Зэкава, які нагадаў прысутным некаторыя факты з жыцця класіка нацыянальнай літаратуры, прачытаў яго верш «Беларуская песня» і некалькі ўласных твораў, прысвечаных Уладзіміру Караткевічу.

Падчас імпрэзы.

Госць прадставіў шэраг сучасных паэтаў праз пародыю, адказаў на пытанні слухачоў.

Наталія ІВАНОВА, фота аўтара

падпіска

«ЛіМ» — па пошце, у інтэрнэце

Паважаныя чытачы, працягаецца падпіска на газету творчай інтэлігенцыі «Літаратура і мастацтва». Падпіска на наш штотыднёвік можна ў любым аддзяленні сувязі РУП «Белпошта» ці самастойна аформіць інтэрнэт-падпіску на сайце Выдавецкага дома «Звязда» ў раздзеле «Падпіска» (ёсць падрабязная інструкцыя).

Праз аддзяленні сувязі можна аформіць падпіску і на абаненцкую скрыню, з дастаўкай дадому з уручэннем з рук у рукі.

РУП «Белсаюздрук» ажыццяўляе прыём падпіскі ў кіёсках і «да запатрабавання».

А яшчэ — па інтэрнэце (з дапамогай пластыкавых электронных картак, электронных грошай) ці праз аўтаматызаваную сістэму Адзінай разлікова-інфармацыйнай прасторы (АІП).

А чаму б не атрымаць свежы нумар напярэдадні выхаду папяровага варыянта? Для гэтага патрэбна толькі аформіць падпіску на PDF-версію газеты на сайце Выдавецкага дома «Звязда» ў раздзеле «Падпіска».

Мікола БЕРЛЕЖ

вернісаж

Пад чарамі мастацкіх вобразаў

Выстаўка «Княства вобразаў і слоў», прыверкаваная да 90-годдзя Уладзіміра Караткевіча, адкрылася ў галерэі «Мабільная» ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Часовая экспазіцыя знаёміць з творчасцю класіка з незвычайнага ракурсу: праз прызму мастацкіх вобразаў, створаных да яго твораў. «Мы паспрабавалі прадставіць усю мастацкую панараму за гады асэнсавання пісьменніцкай спадчыны Караткевіча», — распавяла загадчык сектара мастацкіх выставак Вікторыя Харытонава.

Работы Арлена Кашкурэвіча, Васіля Шаранговіча, Міхаіла Басалыгі, Міколы Купавы, Яўгена Куліка знаёмяць са «старой» школай беларускай графікі. Яны рамантычныя, але адначасова як быццам высечаны з каменя. Гэта позірк на пісьменніка як на сябра, ідэі якога мастакі падзялялі. Ёсць у экспазіцыі і выдатныя работы аўтараў новага пакалення: Лізаветы Пастушэнкі, Людмілы Лобан, Тамары Шэлест, Паўла Татарнікава, Юрыя Якавенкі. Сярод іх асабліва заслугоўвае ўвагі выданне 2010 года, падрыхтаванае Беларускам фондам культуры, праілюстраванае Юрыем Якавенкам. Увазе наведвальнікаў прапануецца арыгінал ілюстрацыі да вокладкі кнігі — афорт быў надрукаваны ў Італіі друкаром Джуліяна Якамучы. Пасля завяршэння выстаўкі арыгінал папоўніць фонды Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі — гэта падарунак аўтара.

на развітанне

Памяці Аляксандра Казінцава

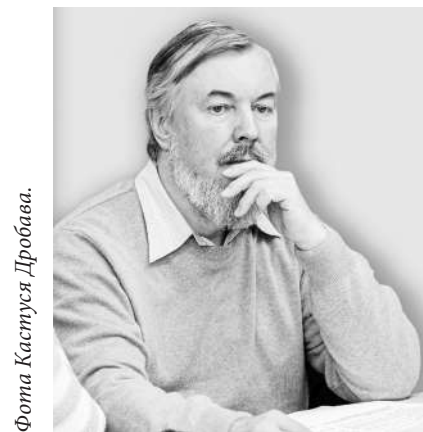
Сумная, балючая вестка прыйшла з Масквы: 7 снежня памёр рускі публіцыст, літаратурны крытык, паэт Аляксандр Казінцаў. Ён часта наведваў Беларусь. Двойчы браў інтэрв’ю для свайго часопіса «Наш современник» у Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Рыгоравіча Лукашэнкі. Прыязджаў неаднойчы на Дні беларускага пісьменства. Асабліва сістэмна наведваўся ў Беларусь, калі мы пачалі з 2007 года праводзіць міжнародныя круглыя сталы «Мастацкая літаратура як шлях адзін да аднаго». Быў пастаянным госцем і на Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы, у праграме якой Міністэрства інфармацыі Беларусі з 2015 года запачаткавала яшчэ адну традыцыю — праводзіць Міжнародны сімпозіум літаратараў «Пісьменнік і час».

Ён заўжды прывозіў у Беларусь адмысловы падарунак — «беларускія» нумары часопіса «Наш современник». Так, штогод рэдакцыя славутага расійскага літаратурна-мастацкага часопіса збірала разам (як правіла ў ліпенскі, сёмы па ліку, нумар) творы беларускіх паэтаў і празаікаў. І гэтая традыцыя мела багатую гісторыю. Такія нумары выходзілі (спярша пры падтрымцы Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі, а пасля — выключна па ініцыятыве самой рэдакцыі) ці не з самага пачатку XXI стагоддзя.

зваротная сувязь

У суботу і нядзелю ў праграме «Паэтычная раница» канала «Культура» Беларускага радыё прагучаць радыёкампазіцыі паводле вершаў Янкі Сіпакова і Віктара Стрыжака. У выхадныя выйдзе праграма «Паэзія XXI стагоддзя», якая прапануе выбраныя радкі Міколы Пракаповіча.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігалюбу» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, кніжнымі навінкамі і аглядам «ЛіМа». У нядзелю ўвазе слухачоў — праект пісьменніка Навума Гальпяровіча

Фота Кастуся Дробава.

Амаль за два дзесяцігоддзі склалася сапраўдная бібліятэка беларускай прозы і паэзіі, айчынай публіцыстыкі на рускай мове. І намеснік галоўнага рэдактара часопіса Аляксандр Іванавіч Казінцаў надзвычай ганарыўся гэтым. Ён ведаў усе рэдакцыі беларускіх часопісаў: не толькі рускамоўнага «Нёмана», але і «Полымя», «Маладосці». Не толькі выбіраў творы, якія былі напісаны па-руску, і не толькі творы, ужо перакладзеныя з беларускай, але і звяртаў увагу на тое, што было надрукавана толькі ў арыгінале, па-беларуску.

З нагоды юбілею Караткевіча ілюстратар Павел Татарнікаў і каліграф Уладзімір Саўчанка ўручную зрабілі кнігу, пад вокладку якой змясцілі «Паэму пра явар і каліну». Гэта элітарны напрамак кніжнага мастацтва «Livres d'artiste» ці «Кніга мастака». Унікальны экспанат дэманструецца ўпершыню. Па завяршэнні выстаўкі адзіны экзэмпляр гэтага выдання будзе змешчаны ў скураны пераплёт і папоўніць збор прыватнага калекцыянера. На выстаўцы прадстаўлены рукапісы «Дзікага палявання караля Стаха» з аўтарскімі эскізам — уласнасць прыватнага калекцыянера. Экспазіцыя падрыхтавана сумесна з Беларускам саюзам мастакоў і чакае наведвальнікаў да 15 студзеня.

Яна БУДОВІЧ

Работа Васіля Шаранговіча «Партрэт Уладзіміра Караткевіча», 1990 г.

Наладжваў сувязі з аўтарамі, прасіў іх даць у маскоўскае выданне пераклад.

Так ён адкрыў для чытачоў «Нашего современника» празаіка Уладзіміра Саламаху, радаваўся, калі ў рэдакцыю прыходзілі новыя пераклады апавяданняў Алеся Бадака. І беларускія літаратары цягнуліся да Казінцава як да блізкага, роднага чалавека, як да шчырага паплечніка па літаратурнай ніве. Сталым аўтарам часопіса зрабіўся і беларускі публіцыст Якаў Аляксейчык.

У многім часопіс «Наш современник» трымаўся менавіта на Казінцаве. Ён адшукваў новых таленавітых аўтараў па ўсёй Расіі, у самых далёкіх рэгіёнах краіны. Захапляўся гэтымі творцамі, расказваў пра найболей таленавітых і нам, беларусам. Дзякуючы падказкам Аляксандра Іванавіча празаік Уладзімір Саламаха пераклаў зборнік апавяданняў маладога расійскага празаіка Алены Тулушавай.

А яшчэ ў «Нашем современнике» чытач шукаў публіцыстыку, нарысы самога Аляксандра Казінцава. Яго шматгадовы «Дзёнік сучасніка» ўраджаў празорлівасцю, шматабясжнасцю, яснай, шчырай і адкрытай пазіцыяй аўтара, самым важным аўтарытэтам для якога была праўда — палітычная, мастацкая, жыццёвая...

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

На берагах Свіслачы

«Сюжэт для вечнасці». У радыёверсіі праграмы «Суразмоўцы» слухайце гутарку Навума Гальпяровіча з журналістам, пісьменніцай Вольгай Паўлючэнкай.

У «Літаратурнай анталогіі» ладзіцца чытанне рамана Уладзіміра Караткевіча «Чорны замак Альшанскі». Дзіцячы праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» па буднях прапануе інсцэніраваную версію рамана Уладзіміра Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім». У «Радыёбібліятэцы» гучыць аповесць

Івана Шамякіна «Адна на падмостках».

У межах праграмы «Радыётэатр. Лепшае» ў суботу прагучыць першая частка радыёспектакля «Злачынства і пакаранне на берагах Свіслачы» па п’есе Ягора Конева. Нядзельным вечарам прыхільнікаў тэатра чакае радыёверсія спектакля Купалаўскага тэатра «Верачка» паводле Андрэя Макаёнка.

Расклад перадач канала даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

спевака, педагога, рэжысёра, народнага артыста БССР.

16 снежня — 70 гадоў з дня нараджэння (1950—2018) Уладзіміра Чурылы, мастака манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, жывапісца.

17 снежня — 80 гадоў з дня нараджэння Ірыны Волкавай (1940—2002), графіка.

17 снежня 65-гадовы юбілей святкуе празаік, паэт Юрый Саланевіч.

18 снежня — 135 гадоў з дня нараджэння Валерыя Бебутава (1885—1961), рэжысёра, які ў 1937—1940 гг. узначальваў Тэатр музычнай камедыі БССР.

18 снежня 85-годдзе адзначае Ніна Галіноўская, паэтэса.

18 снежня 60-гадовы юбілей святкуе Вікторыя Лыіна-Загнетава, жывапісец.

«ЛіМ»-люстэрка

У кінатэатры «Цэнтральны» праходзяць Дні ізраільскага кіно. Мерапрыемства арганізавана ў партнёрстве з Пасольствам Ізраіля ў Мінску. У праграме — драма «Выкідала» пра рэкет (рэжысёр Мені Яіш, 2016), сямейны прыгодніцкі фільм «Абулеле» пра старажытнага монстра (рэжысёр Джонатан Гева, 2015) і дакументальны «Бэн-Гур’ён, эпілог» пра першага прэм’ер-міністра Дзяржавы Ізраілі (рэжысёр Ярыў Мозэр, 2016). Усе фільмы дэманструюцца на мове арыгінала з рускімі субцітрамі.

Драма «Урокі фарсі», знятая рэжысёрам Вадзімам Перэльманам, вылучана на «Оскар» ад Беларусі ў намінацыі «Найлепшы фільм на замежнай мове», інфармуе агенцтва «Мінскнавіны». Стужка расказвае пра падзеі 1942 года ў акупіраванай Еўропе. У галоўных ролях — Ларс Айдзінгер і Наўэль Перэс Біскайрт. Каб трапіць на конкурс, фільму трэба прайсці папярэдні адбор і быць уключаным у шорт-ліст намінантаў. 93-я цырымонія ўручэння прэмій Амерыканскай кінаакадэміі пройдзе 25 красавіка 2021 года.

Выстаўка «Яўген Халдзей. Сцяг Перамогі» працуе ў Беларускам дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Экспазіцыя арганізавана пры падтрымцы Міністэрства культуры Расійскай Федэрацыі ў рамках Нацыянальнага праекта «Культура» і прадастаўлена Дзяржаўным музейна-выставачным цэнтрам «РОСФОТО». Яўген Халдзей — адзін з найвядомейшых майстроў фатаграфіі, які захаваў падзеі вайны на плёнцы. З 1936 года ён працаваў карэспандэнтам «Фотакронікі ТАСС». Прайшоў шлях ад Мурманска да Берліна, здымаў у Балгарыі, Румыніі, Югаславіі, Венгрыі, Аўстрыі. Выстаўка будзе працаваць да 27 снежня.

Кінастудыя імя М. Горкага плануе новую экранізацыю аповесці Галіны Шчарбаковай «Вам і не снілася», па матывах якой быў зняты аднайменны савецкі фільм. Карціна будзе бліжэй да літаратурнай крыніцы, паведамляе «ИТАР-ТАСС». «Мы не плануем рэмэйк у сучасных дэкарацыях. Фільм стане цалкам новай экранізацыяй, у нейкім сэнсе без цэнзуры. Дзеянне будзе адбывацца ў тую ж самую эпоху, але гісторыю пакажам з дапамогай сучаснай кінамовы, актуальнага саўндтрэка. Сюжэт будзе набліжаны да аповесці Галіны Шчарбаковай, больш увагі нададзім лініям другародных персанажаў, бацькоў», — цытуе агенцтва словы гендырэктара кінастудыі Юліяны Слашчавай. Сцэнарый да новай стужкі напіша Яраслава Пуліновіч, якая раней працавала над карцінай «Я не вярнуся» Ільмара Раага, драмай «Як я стаў...» Паўла Мірзоева і іншымі.

Дэнзел Вашынгтан заняў першае месца ў рэйтынгу найвялікшых акцёраў XXI стагоддзя па версіі кінакрытыкаў газеты *The New York Times*. «Тытан экрану і ў той жа час тонкі і чулы майстар з сур’ёзнай сцэнічнай падрыхтоўкай старой школы і яркай харызмай кіназоркі. Яму пад сілу Шэкспір і Аўгуст Уілсан, ролі зладзеяў і герояў. А яшчэ ён бліскуча іграе звычайных хлопцаў», — піша кінакрытык Энтані Скот. Другая ў рэйтынгу — французжанка Ізабель Юпер. З моманту свайго акцёрскага дэбюту ў тэлефільме «Прусакі» ў 1971 годзе Ізабель знялася ў больш як 110 фільмах і тэлевізійных пастаноўках. На трэцяе месца кінакрытыкі паставілі брытанна-ірландскага акцёра Дэнзіла Дэй-Льюіса, які тройчы атрымліваў «Оскара» за найлепшую мужчынскую ролю. Чацвёрты радок — у канадскага акцёра Кіану Рыв’юза. Пяцёрку лідараў замыкае аўстралійска-амерыканская актрыса Ніколь Кідман. У спісе таксама карэйскія акцёры Сон Кан Хо і Кім Мін Хі, кітаянка Чжаа Таа, італьянец Тоні Сервіла, французжанка Катрын Дэнёў і іншыя.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

12 снежня — 130 гадоў з дня нараджэння Георгія Папавіцкага (1890—1948), беларускага і рускага габаіста, педагога, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

12 снежня — 100 гадоў з дня нараджэння Генадзя Храмушына (1920—2002), скрыпача, заслужанага артыста БССР.

13 снежня — 100 гадоў з дня нараджэння Кацярыны Каралёвай (1920—2007), актрысы.

13 снежня — 95 гадоў з дня нараджэння Клаўдзіі Кудрашовай (1925—2012), беларускай і рускай спявачкі, народнай артысткі СССР.

13 снежня 80-гадовы юбілей святкуе Людміла Налівайка, мастацтвазнаўца, мастак.

14 снежня — 110 гадоў з дня нараджэння Сяргея Юркевіча (1910—1985), акцёра, заслужанага артыста БССР.

14 снежня — 95 гадоў з дня нараджэння Мікалая Кандрацьева (1925—2001), скульптара, графіка.

15 снежня — 285 гадоў з дня нараджэння Давыда Пільхоўскага (1735—1803), асветніка, педагога, перакладчыка, выдаўца.

15 снежня — 125 гадоў з дня нараджэння Гірша Камянецкага (1895—1957), паэта. Пісаў на яўрэйскай мове.

15 снежня 80 гадоў споўнілася б Браніславу Плотнікаву (1940—2005), мовазнаўцу.

16 снежня — 115 гадоў з дня нараджэння Мікалая Сярдобава (1905—1990),

Існасць жыцця ў пейзажах

Урачыстае адкрыццё Года Рушчыца адбылося 27 лютага ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь. Выстаўка, якая зараз працуе там, — галоўная імпрэза з цэлага шэрагу падзей, прысвечаных Рушчыцу. Яе мэта — прадставіць шырокі мастацкі кантэкст, у якім існавала творчасць мастака. Праект планаваўся даволі даўно і павінен быў выглядаць крыху інакш, але з-за пандэміі творы Рушчыца, якія меркавалі прадставіць у дадзенай экспазіцыі, не трапілі ў Беларусь. Нягледзячы на гэта, выстаўка атрымалася буйной і па памеры (займае ўвесь першы паверх музея), і па напаўненні (удалася скласці панараму эпохі ў цэлым).

Каля вытокаў

Фердынанд Рушчыц нарадзіўся ў 1870 годзе ў сям’і Эдуарда Рушчыца (1830—1910) і Ганны Маргарэты Альвіны Мунк (1837—1918). Род Рушчыцаў (герб «Ліс») паходзіў з Буга, дзе ўжо на рубяжы XV—XVI стагоддзяў яны валодалі спадчынным маёнткам Кодзені, які прадалі ў 1511 годзе Салегам. Багданава, дзе нарадзіўся і памёр мастак, належала Рушчыцам з 1827 года. Пасля студзенскага паўстання 1863 года Рушчыцы былі вымушаны пакінуць Багданава і здаць яго ў арэнду. Месцам пастаяннага жыхарства яны абралі Лібаву (сёння — Ліепая), дзе Эдуард Рушчыц атрымаў пасаду ў дырэкцыі Лібава-Роменскай чыгункі, што тады будавалася. У 1877 годзе сям’я назаўсёды пакінула Лібаву і пераехала ў Мінск, дзе бацька стаў працаваць начальнікам аддзела рахункаў ва Упраўленні Лібава-Роменскай чыгункі. У 1882 годзе малады Фердынанд пайшоў у 2 клас Дзяржаўнай мужчынскай гімназіі, якую скончыў у 1890 годзе з залатым медалём (можна меркаваць, што яна знаходзілася на месцы сучаснага сквера ад вуліцы Карла Маркса да праспекта Незалежнасці). У школе ён наведваў факультатывыя заняткі па малюнку. Яго першым настаўнікам быў Кузьма Ермакоў, выпускнік Імператарскай Акадэміі мастацтваў у Пецярбургу. Магчыма, з гэтага і пачалося захапленне жывапісам.

Арыфметыка Шышкіна, алгебра Куінджы

Пасля двух гадоў вучобы на юрыста Фердынанд Рушчыц пакідае Санкт-Пецярбургскі Імператарскі ўніверсітэт і здае конкурсны экзамен у Імператарскую Акадэмію мастацтваў, якую дагэтуль наведваў як вольны слухач. Першыя два гады ён вучыцца ў Івана Шышкіна і па яго парадзе ў 1894 і ў 1895 гадах падчас вакацый здзяйсняе дзве паездкі ў Крым. Лічыцца, што фундамента педагагічнай сістэмы Івана Шышкіна — прыняццё дакладнага прытрымлівання натуре: летам за аснову браліся эцюды з натуре, а зімой ішла праца над малюнкам. «Карціна павінна быць поўнай ілюзіяй, а гэтага немагчыма дасягнуць без усебаковага вывучэння абраных матываў», — казаў майстар.

У 1895 годзе пасля адстаўкі Шышкіна Рушчыца разам з іншымі студэнтамі прымаюць у майстэрню прафесара Архіпа Куінджы. Тут яго калегамі сталі знамяніты ў будучыні мастакі Аркадз Рылоў, Аляксандр Барысаў, Мікалай Рэрых... Куінджы, выхаваны не на акадэмічных традыцыях, быў больш вольны ў выкарыстанні стальных класіцыстычных прычэпаў навучання. Настаўнік спачатку выяўляў асаблівае цікавасць да вучня — а гэта займала прыкладна год — і толькі потым пачынаў даваць парады і кіраваць іх працай. Гэта было звязана ў тым ліку з марай Куінджы аб рэфармаванай Акадэміі, дзе сухое выкладанне і ізаляцыю прафесараў ад вучняў замянілі б сямейна-адукацыйныя. Беспрэцэдэнтным выпадкам у гісторыі акадэміі стала паездка Архіпа Куінджы са студэнтамі ў Еўропу. У красавіку-маі 1898 года ён на ўласныя сродкі вывозіць вучняў сваёй буйлай майстэрні за мяжу для агляду калекцыі старога і новага мастацтва. Рушчыц у гэтай вандроўцы не ўдзельнічаў. Нягледзячы на адрознасць мастакоў, якіх у свой час згуртавала майстэрня Куінджы, іх аб’ядноўваў глыбокі

Фота з сайту artmuseum.by.

Ян Булгак. Партрэт Фердынанда Рушчыца, апублікаваны ў часопісе «Польскі фатограф» (№ 1 за 1939 г.).

філасофскі складнік, што асабліва моцна выявіўся ў пейзажах Рэрых, Рушчыца, Багаеўскага і Пурвітыса.

Вельмі шмат пра схільнасці і пачуцці мастака ў гэты перыяд можа сказаць яго «Дзённік», перакладзены з польскай мовы Ф. Янушкевічам. Так, чытач можа меркаваць, напрыклад, пра пэўны ўплыў на творчасць: «У Эрмітажы разглядаў карціны старой італьянскай школы. У захапленне мяне прывёў Ван Дэйк. Колькі ў ім інтэлігентнасці, пачуцця, густу. Даўжэй затрымаўся перад маймі любімымі майстрам у Эрмітажы — Мурыльё, а таксама Веласкесам, Рубенсам» (Пецярбург, 10.04.1895). Праз паўгода Фердынанд Рушчыц робіць адзін з вызначальных запісаў, які красамоўна кажа пра яго ўнутраны стан ды ўвогуле характарызуе погляд любога маладога творцы на сябе і на свет: «Разумею, як з-за мастацтва можна зрабіцца адзіночым. Нічым іншым не цікавіцца, адмовіцца ад блізкіх, пазбегнуць людзей, забаў. Апошнія дні мой розум заняты толькі адной думкай — пра вымаганні мастацтва. На астатняе забываюся, амаль нічога не чытаю, не ведаю, як выглядаю, да знаёмых хаджу толькі па неабходнасці. Гэта нахштальт *idee fixe*. І тое ж з усімі астатнімі. Ходзячы ўскладняючы, параўноўваючы працы, хапаюць думкі іншых, кожнае слова, позірк наводзяць іх на роздум. А як стамляе такі лад жыцця, Божа, яшчэ колькі цяжкіх хвілін, колькі перад намі расчаравання!» (Пецярбург, 22.10.1895). Не зважаючы на тое, што большасць калег хваляць яго эцюды, з кожным разам яны здаюцца аўтару слабейшымі. «Паказваў Куінджы два эскізы (у хмарах і з фаўнам). Пахваліў абодва. Здаецца, яму спадабаўся мой прыём у падачы эскіза. Параіў мне і далей так працаваць. Ёсць пэўная сістэма ў школе, якую праходзім дзякуючы лёсу. У Шышкіна навучыліся малюнку, тэхніцы, так бы мовіць, арыфметыцы, цяпер можам перайсці да абавучэння — алгебры, да кампазіцыі», — пісаў Фердынанд Рушчыц (Пецярбург, 01.11.1895).

Няхай сумненні і няўпэўненасць доўгі час ішлі поруч, для мастака была важнай толькі адна акалічнасць: «Як спявак патрабуе слухача, так мастак павінен паказваць свае працы іншым. Ужо тры дні не ведаю, што рабіць з майёй «Вясной». Хацеў бы пачуць чужую думку — і не маю каму паказаць. Колькі гэта дзён мінула, калі ў захапленні працаваў над ёй, і ўжо астыў да гэтай карціны. То вада выглядае занадта сніжай, то зноў дрэвы нейкія прамыя і засуханыя альбо зноў карціна стракатая. Часам адварочваюся ад яе, а думаць (пра яе) не перастаю» (Пецярбург, 29.04.1897). У кастрычніку 1897 года Фердынанд Рушчыц скончыў Імператарскую Акадэмію мастацтваў, атрымаўшы званне мастака. На выстаўцы дыпломных работ экспанавалася тры яго творы — «Вязчэрняя зорка», «Трытоны» і «Вясна». Менавіта апошняю набыў для сваёй калекцыі ў Маскве Павел Траццякоў.

Зараз на выстаўцы ў Мастацкім ёсць магчымасць бліжэй пазнаёміцца з работамі настаўнікаў, аднакурснікаў па майстэрні Куінджы. Так, у экспазіцыі прадстаўлены

такія работы, як «Узбярэжжа Пятроўскага гаю ў Сестраэцку» (1886) Івана Шышкіна, «За Радзіму. Раць» (1899—1900) Мікалая Рэрых, «Ранняя вясна» (1917) Вільгельма Пурвітыса, «Вясновая ноч на Мурмане» (1905) Аляксандра Барысава ды іншыя.

Віленскія старонкі

Першая публічная выстаўка работ Рушчыца адбылася ў Вільні ў 1899 годзе. Ужо праз год ён увайшоў у кола членаў кракаўскага Таварыства польскіх мастакоў «*Sztuka*». Тады ж узяў удзел у выстаўцы ў Кракаве з нагоды 500-годдзя Ягелонскага ўніверсітэта. У 1903 годзе Рушчыц зладзіў у Вільні выстаўку «*Ars*». З 1904-га быў прафесарам Школы прыгожых мастацтваў у Варшаве, а ў 1907 годзе ўзначаліў кафедру пейзажа ў Акадэміі прыгожых мастацтваў у Кракаве. Так, гэты адносна невялікі прамежак часу цалкам характарызуе творчыя памкненні і энергію мастака, якая, натуральна, часам то знікала, то накіроўвалася ў іншае рэчышча. Пра гэта кажуць і некаторыя старонкі яго біяграфіі.

У жыцці любога творцы важную ролю граюць прызнанне і крытыка. Яны, магчыма, і прадвызначылі лёс мастака, які вырашыў звязаць далейшае жыццё не з Пецярбургам, а з Вільняй. Гэта відаць перш-наперш на прыкладзе таго, як прынялі знакамітую «Зямлю» ў гэтых гарадах, лічыць Юлія Лісай, куратар выстаўкі, прысвечанай Фердынанду Рушчыцу.

У 1908 годзе мастак пераехаў у Вільню, дзе актыўна ўдзельнічаў у мастацкім і грамадскім жыцці горада: быў ініцыятарам выдання і графічным афарміцелем многіх часопісаў і кніг, аўтарам афіш і плакатаў. Прымаў удзел у рэстаўрацыі капэлы выявы Маці Божай Вастрабрамскай, уваходзіў у камітэт па ўзвядзенні помнікаў Адаму Міцкевічу і Станіславу Манюшцы ў Вільні, пісаў артыкулы пра помнікі даўніны Вільні. Актыўна займаўся і сцэнаграфіяй — аформіў пяцнаццаць тэатральных пастановак у Варшаве і Вільні, у прыватнасці п’есы Юліуша Славацкага і Станіслава Выспяньскага.

Як мастак Рушчыц пакінуў свой след у афармленні гэтага горада. Займаўся стварэннем саркафага, у якім у 1922 годзе пранеслі астанкі Святога Казіміра (з нагоды 400-годдзя кананізацыі). У 1931 годзе Фердынанд Рушчыц узначаліў мастацка-гістарычную камісію ў Камітэце выратавання Віленскай базілікі, пацярпелай падчас паводкі. У тым жа годзе ў сутарэннях віленскага кафедральнага сабора былі адкрыты пахаванні караля Аляксандра Ягелончыка і дзвюх жонак Жыгімонта II Аўгуста — Лізаветы Габсбург і Барбары Радзівіл. Рушчыц рабіў малюнку інтэр’ера крыпты і каралеўскіх рэшткаў.

Ноччу 30 кастрычніка 1932 года ў мастака здарыўся прыступ паралічу, у выніку якога ён страціў рухомасць правай рукі і не змог гаварыць. У 1935 годзе мастак назаўжды пераехаў у Багданава. Ён навучыўся пісаць левай рукой, спрабаваў маляваць (створаны шматлікія малюнку членаў сям’і, напісаны некалькі эцюдаў з багданаўскімі матывамі). Да канца жыцця творца працягваў працаваць толькі левай рукой.

Фердынанд Рушчыц памёр 30 кастрычніка 1936 года ў Багданаве, 3 лістапада быў пахаваны на сямейных могілках. У Вільні, Варшаве, Кракаве пасля яго смерці былі створаны шматлікія ганаровыя і выкананыя камітэты па ўвекавечанні памяці. Ганаровы камітэт у Вільні арганізаваў вялікую выстаўку твораў Фердынанда Рушчыца. Пазней яна экспанавалася ў Варшаве і Кракаве. На варшаўскім доме, дзе мастак жыў у 1904—1905 гадах, была ўсталявана мемарыяльная дошка. Адзін з панадворкаў Віленскага ўніверсітэта названы імем Рушчыца.

Багданаўская «святыня мар»

Менавіта так мастак называў фамільны маёнтак у вёсцы Багданава, куды вяртаўся на працягу ўсяго жыцця. На жаль, ад буйной фамільнай сядзібы Рушчыцаў сёння амаль нічога не засталася. Летам 6 ліпеня 1944 года пры адступленні нямецкай арміі недалёка ад Багданава адбыўся бой з часцямі савецкай арміі. Тады згарэў маёнтак, былі знішчаны амаль усе пабудовы. Згарэў таксама касцёл Святога Міхаіла

з чатырохграннай шатровай вежай (у 90-я гады на яго месцы пабудавалі новы цагляны касцёл) і значная частка вёскі. Сёння мы маем магчымасць убачыць у Мастацкім найцікавейшы архіў фатаграфій вёскі Багданава, выкананых падчас Першай сусветнай вайны, з калекцыі Уладзіміра Багданава. На фота — сучаснікі мастака, з якімі ён мог сустракацца. Увайшлі ў экспазіцыю і фотаздымкі Яна Булгака, на якіх адлюстравана вёска. «Цікава, што Булгак, з’яўляючыся прыхільнікам рэалізму, спрабуе трансліраваць Рушчыца ў фатаграфіі: неверагоднае неба, бязмежныя прасторы...» — заўважыла Юлія Лісай.

«Што можа быць прыгажэйшым за ціхую восеньскую надзельную раніцу на вёсцы. Неба чыстае, блакітнае, дрэвы жоўтыя, залатыя, стаяць ціха, лісты не шавеляцца, нават не ападаюць на зямлю. Пішыня і спакой. Адчуваецца, што людзі адпачываюць, і менавіта тое, што іншыя не працуюць, кліча да працы», — натхнёна пісаў Фердынанд Рушчыц у Багданаве (17.09.1900). Здаецца, менавіта гэтыя радкі як мага лепш падкрэсліваюць, што мастак, нягледзячы на непрацяглы вандроўкі і жыццё ў розных гарадах, лічыў сябе адданым радзіме, дзе напісаў большасць твораў. Гэта супярэчыць меркаванню многіх замежных мастацтвазнаўцаў, якія лічаць Рушчыца цалкам польскім мастаком.

На жаль, складана з гэтым спрачацца, улічваючы тое, што да нядаўняга часу ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі захоўвалася толькі адна работа Фердынанда Рушчыца — «Каля касцёла» 1899 года, набытая ў 1957 годзе ў ленаградскага калекцыянера А. І. Шустэра. У лістападзе 2019-га пры фінансавай падтрымцы ганаровага консула Беларусі ў Лазане Андрэя Нажэскага былі набыты ў калекцыі ўнука Фердынанда Рушчыца і перададзены ў дар яшчэ тры жывапісныя работы, што адносяцца да ранняга

«Гарадскі пейзаж», 1890-я (?).

перыяду творчасці майстра, — «Гарадскі пейзаж» («Зімовы Мінск»), 1890-я (?); «Дом з кветнікам», пачатак 1890-х (?); «Дах на Губернатарскай вуліцы ў Мінску», 1890-я (?). Зараз у Мастацкім музеі экспануецца таксама работа «Партал касцёла» (1900-1903) з прыватнай калекцыі і вокладка часопіса «*Alma mater Vilnensis*» (1922).

Вельмі шмат пра важнасць асобы Фердынанда Рушчыца для Беларусі сведчыць яго ўплыў найперш на айчыныны жывапіс. У асобнай зале на выстаўцы экспануюцца творы сучасных мастакоў, удзельнікаў пленэраў, прысвечаных майстру. Сярод аўтараў — Аляксандр Грышкевіч, Уладзімір Пракапцоў, Кастусь Качан, Уладзімір Слабодчыкаў, Юрый Несцярук, Уладзімір Васюк. У пэўнай ступені заўважна ўздзеянне Фердынанда Рушчыца і на вучняў, выпускнікоў Віленскага ўніверсітэта Пётры Сергіевіча і Міхася Сеўрука, творы якіх таксама сталі часткай экспазіцыі. Ацаніць унікальнасць выстаўкі можна да 13 студзеня 2021 года.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Ліліяна АНЦУХ:

«Калі ідзеш да мэты, не лічы свае крокі»

«Грацыёзная, інтэлектуальная і працавітая, яна ўмее стварыць культурную прастору і забяспечыць яе творчае існаванне. Тонка адчуваючы паэзію і разумеючы, што паэзія — самае праўдзівае выяўленне характа, яна шляхетна спалучае ў сабе рамантычнае і неабходнае. З балетнай лёгкасцю яна пераадолюе свой шлях. Яе жыццё — не проста час, які аддаецца сям’і, рабоце і жаданым радасцям, а гэта час, узабагачаны змястоўным лёсам. Яе характар — матэматыка, народжаная музыкай. Яна ведае: спакою няма, таму яе стыль — быць спакойнай...» — гэтак натхнёна пісаў Леанід Дранько-Майсюк пра жанчыну з «квяцістым» імем. Ліліяна Анцух — капітан, які 27 гадоў знаходзіцца за штурвалам карабля пад назвай «Выдавецкая дзейнасць». Пра «капітанства» пагутарылі з дырэктарам выдавецтва «Чатыры чвэрці».

— Ліліяна Фёдараўна, у які момант вы зразумелі, што лёс будзе цесна звязаны з кнігай? Чаму выбралі менавіта такі шлях?

— Усё маё свядомае жыццё непарыўна звязана са Словам і Кнігай. Любімым прадметам у школе была літаратура. Асабліва захаплялася паэзіяй, шмат чаго з класікі памятаю і сёння. З любімых — Багдановіч, Купала, Лермантаў, Пушкін, Бунін, Ахматава. Пералічваю магу бясконца. З задавальненнем пісала сачыненні, якія настаўніца заўсёды зачытвала сярод найлепшых. Вельмі сціплая, няўпэўненая ў сабе, я старалася быць непрыкметнай, рана стала самастойнай. Вучыцца вельмі любіла. З гадамі паступова мяняўся характар: стала больш актыўнай, удзельнічала ў літаратурных вечарынах, у спартыўных мерапрыемствах, займалася рознымі школьнымі «пасады». Калі-нікалі здаралася, што ў самой складаліся вершаваныя радкі. Адноўчы нават «праславілася» ў горадзе Жодзіне, дзе вучылася ў школе ў старэйшых класах, — стала пераможцай літаратурнага конкурсу, прысвечанага Герою Савецкага Саюза Пятру Купрыянаву.

— **З чаго пачынаўся шлях выдавецтва «Чатыры чвэрці»? Чаму менавіта такая назва?**

— «Чатыры чвэрці» выраслі ў 1993 годзе з Беларускага фонду развіцця культуры, дзе я была дырэктарам. Пачалі мы з нотна-музычнай літаратуры, якой у той час катастрафічна не хапала. Адсюль і «музычная» назва. «Чатыры чвэрці» — гэта поўная нота, падзел такта на чатыры долі, нешта цалкам здзейсненае, што і з’яўлялася свайго роду сімвалам нашай выдавецкай палітыкі. Аднак усяго год спатрэбіўся, каб зразумець, што выдаваць толькі ноты не атрымаецца. Культура ва ўсіх яе праявах трывала ўвайшла ў сферу выдавецкіх інтарэсаў і ў маё жыццё.

— **Чаму вы накіравалі свой «штурвал» у бок культуры? Напэўна, дэтэктывы ў 90-я гады былі значна больш прыбытковыя?**

— Культура — гэта своеасаблівае тэрыторыя бяспекі. Тут ніколі не бывае войнаў, крыві, не гінуць людзі. Наадварот, ствараюцца ўмовы для таго, каб развіваліся іншыя адносіны — эканамічныя, палітычныя... Менавіта гэты шлях творчы, шлях у будучыню.

Не было перашкод бясконца выдаваць таго ж Чэйза ці кулінарныя кнігі, якія хутка паглыналіся рынкам і давалі добры прыбытак. Але гэта не маё! Для мяне кожная з ужо выдадзеных кніг — работа душы. Які гэта дзіўны і займальны творчы працэс! Часам цяжка вызначыць, калі заканчваецца працоўны дзень і пачынаецца асабістае жыццё. Кожная выдадзеная кніга — быццам нараджэнне дзіцяці. Калі выйшла першая, я плакала над ёй... Напэўна, ад сумятні пацудзіў. І ніхто не лічыў патрэбным мяне супакойваць.

«Чатыры чвэрці» зарэкамендавалі сябе як выдавецтва, якое не робіць камерцыйных праектаў. Таму і кажаць пра вялікія прыбыткі, натуральна, нельга. «Культурная» кніга не прадаецца як дэтэктыў, меладрама ці вострасюжэтны раман. На «культурную» кнігу ёсць свой чытач. Пакуль ён знойдзе патрэбную кнігу, а яна дачакаецца свайго пакупніка, — сродкі, укладзеныя ў яе вытворчасць, ужо даўно «з’ядуцца» інфляцыяй і часам. Але мы, тым не менш, шчаслівыя, што ўвага чытачоў да нашых выданняў надзвычай вялікая. Амаль кожную кнігу мы робім, як правіла, на трох мовах — беларускай, рускай і англійскай. Іншы раз, бываючы за мяжой, сустракаю нашы кнігі ў зусім незнаёмых людзей. І тады вельмі радуся, бо нашы выданні прадстаўляюць родную краіну.

— **Як вы ацэньваеце становішча выдавецтва на беларускім кніжным рынку?**

— Беларускі кніжны рынак для сябе называю культурнай прасторай. А рынак кшталту «купіў-прадаў»

Ліліяна Анцух.

не прымаю ў выдавецкай справе. Вядома, каб жыць, пажадана быць запатрабаванымі, і ў той жа краме нас павінны ведаць. Нас ведаюць кнігагандлёвыя прадпрыемствы і найбуйнейшыя крамы. Напрыклад, вельмі камфортна адчуваем сябе ў «Акадэмікнізе», праводзім там прэзентацыі сваіх выданняў, набываем і новых сяброў нашай арганізацыі.

Важна, што «Чатыры чвэрці» — адзінае ў Беларусі выдавецтва, якое спрабуе выдаць штосьці з музычнай культуры, асабліва для дзетак, і кнігі гэтыя не прыбытковыя. Але і такія выданні патрэбныя. Усё гэта не дае нам знікнуць, растварыцца. Колькі б нам ні казалі, што сёння любая кніга павінна задумвацца як камерцыйны праект, я ў гэта не веру і не згаджаюся. І любому магу давесці: нельга думаць толькі пра камерцыю, калі ты хочаш быць удзельнікам соцыуму ў культурна-духоўнай прасторы. Можа, камусьці гэта падасца дзіўным, але менавіта некамерцыйныя праекты і дапамагаюць заставацца на плаву.

Выдавецтва «Чатыры чвэрці» ўвесь час развіваецца. Прыток маладых пісьменных спецыялістаў, не ніжэй за магістраў, арганізацыя ўласнай паліграфічнай вытворчасці, асваенне новых тэхналогій, напрыклад, падрыхтоўка электронных выданняў, вывучэнне чытацкага попыту, адказнаць у калектыве і за калектыв — вось што дазваляе заставацца запатрабаванымі.

— **Што павінен зрабіць аўтар, каб выпусціць кнігу ў вашым выдавецтве?**

— Шмат залежыць ад таго, ці меў аўтар публікацыі ў перыядычных выданнях. Калі чалавек нідзе не друкаваўся, мы раім яму спачатку прапанаваць свае творы ў рэдакцыі літаратурных часопісаў, пагутарыць з вопытнымі літаратарамі. Нам заўсёды цікава, як адгукнуліся ў часопісах, ці атрымалася зваротная сувязь з чытачом. Гэта на карысць і аўтару, і будучай кнізе. Калі аўтар ужо вядомы чытачу, то мы прымаем рукапіс да разгляду. Першай, хаця б фрагментарна, чытаю я. Аднак не лічу сваё меркаванне абсалютнай ісцінай, таму пры неабходнасці паказваю рукапіс паэту ці пісьменніку, меркаванню якога давяраю.

— **Ці ўсё напісанае можа стаць кнігай? Ці бывае такое, што выдавецтва адмаўляе аўтару ў стварэнні кнігі?**

— Мы прымаем не ўсе рукапісы. Часта адмаўляем аўтару з прычыны нізкай мастацкай якасці твораў.

Хто хоць адноўчы сутыкаўся з выдавецкай справай, не мог не адчуць, якая нябачная свету напружаная праца ідзе ў рэдакцыях дзеля таго, каб выйшла кніга годная, якасная. Кніга патрабуе, каб у яе стварэнні ўдзельнічалі талент, натхненне, майстэрства, найвялікшая дбайнасць і самаадданая праца работнікаў многіх спецыяльнасцей. Пры гэтым трэба памятаць, што найлепшы элемент кнігі — тэкст, напісаны творцам і адрасаваны людзям. Кніга — яшчэ і захавальнік слова. Таму, адбіраючы для ўключэння ў план выпуску выданняў чарговы рукапіс, думаем таксама пра тое, як зберагчы гэтае слова, на якой мове яно б ні гучала.

— **Якая кніга для вас з’яўляецца самай значнай, самай дарагой?**

— Гэта цэлы праект — серыя кніг-альбомаў «Нашы духоўныя каштоўнасці». Выданні, якія вучаць жыць па-хрысціянску. Спачатку з’явілася ідэя: прастай і зразумелай мовай расказаць пра хрысціянскія ісціны. Мы звярнуліся да Уладыкі Мітрапаліта Філарэта, каб заручыцца духоўнай падтрымкай і ў далейшым разлічваць на яго кіраўніцтва. Размовы з Уладзікам дапамагалі глыбей зразумець сэнс жыцця. Усё, што звязана і з самім Уладзікам, і з тымі, хто разам з ім клапаціўся

пра духоўнае адраджэнне краіны, — самае для мяне за паветнае. Дарэчы, званне «Чалавек года» ў намінацыі «За духоўнае адраджэнне» было атрымана менавіта за праект «Нашы духоўныя каштоўнасці».

— **А якія сёння прыярытэты ў выдавецтва «Чатыры чвэрці»?**

— Першапачаткова аддаваліся вызначаным тэмам: нацыянальная і духоўная культура, навука, адукацыя. Бачым, што ўсе нашы здабыткі вельмі запатрабаваны. Яны добра ўпісваюцца ў сферу турызму, які, як вядома, базіруюцца на гісторыка-нацыянальных каштоўнасцях. І ўнутраны, і ўязны турызм — усё гэта стала нам цікава.

— **Кнігавыдавецтва — дастаткова працаёмкі працэс. Ці здараецца ў вашай прафесіі эмацыянальнае выгаранне? Калі так, то як вы знаходзіце сілы для стварэння новых кніг?**

— Як і многіх, не абышлі мяне дні, калі не проста апускваліся рукі, а здавалася, з’яўлялася чорная бездань... Гэтае адчуванне было не раз. Але наступала раніца, і знаходзіліся выходы з сітуацыі. Найперш — малітва, потым — моцная кава, дзелавы касцюм, вось вам і «жалезная лэдзі». І ўсё становілася на свае месцы. Жыццё працягваецца. Сёння разумею, што нават самыя вялікія цяжкасці ў жыцці можна пераадолець, калі верыць і працаваць. Заўсёды памятаю словы Андрэя Бітава: «Не лічы крокі, падарожнік!» Часам з сумам думаю, што хочацца рукадзельнічаць, займацца домам. Усё гэта люблю. А атрымліваецца, што моцна прыкавана да сваёй працы. Буду на выхадныя дні грандыёзныя хатнія планы. А выходзіць усё тая ж праца з чарговым рукапісам або думкай пра яго...

— **Як лічыце, ці можна кнігавыданне параўнаць з мастацтвам? Кніга на сваім шляху таксама праходзіць праз пэўныя пакуты, перш чым быць прызнанай?**

— Мэта мастацтва, як і навукі, — рух да новага, нязвяданага. Пакутлівы працэс. Гэта заўсёды прарыў, пераадоленне, заваяванне новай аўдыторыі. Тут нярэдка перакрываюцца супрацьлеглыя інтарэсы. Кнігі з серыі «Нашы духоўныя каштоўнасці», дарэчы, не адразу былі прынятыя. Мы з поўнай дакументальнай скрупулёзнасцю, вельмі беражліва сабралі велізарны матэрыял, напрыклад, для кнігі «Праваслаўнае дойлідства Беларусі» — пра нашы храмы, якія выстаілі стагоддзі, цудам уцалелі, пра іх рэстаўрацыю. Матэрыялы будучай кнігі рэцэнзавалі спецыялісты. Аднак знайшліся тая, каму кніга «не зайшла». Чытач спачатку прыглядаўся, асцярожнічаў, успрымаў серыю як цалкам царкоўнае выданне — а мы арыентаваліся на звычайнага чытача. І толькі праз пэўны час стала паступаць мноства заявак.

— **Калі чакаць кнігу, прысвечаную дзейнасці выдавецтва?**

— Макет амаль гатовы. Прызнаюся, ідэя выдаць гэтую кнігу, відаць, засталася б толькі ў думках, калі б не дадзенае шмат гадоў таму абяцанне. Прагучала яно ў 2003 годзе з нагоды святкавання 10-годдзя выдавецтва ў Музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі. Тады кожны з прысутных атрымаў у падарунак невялікую, падрыхтаваную менавіта да гэтага мерапрыемства, кнігу са шматаяццальнай назвай «О Вас, или Черновик будущей книги». У прадмове я напісала, што «Чарнавік» абавязкова стане грунтоўнай кнігай. Але ў мітусні дзён час прабег непрыкметна, і ўжо нават адсвяткавана 25-годдзе выдавецтва. Каб стрымаць слова, вымушана была паміж іншымі справамі ўзяцца за працу над кнігай. Раздумваючы, якой ёй быць, вырашыла скласці структуру такім чынам, каб разам са шматлікімі фотаздымкамі ў яе ўвайшлі і мае апублікаваныя ў перыёдычных артыкулах, матэрыялы, напісаныя для розных выданняў. Адабрала таксама найбольш цікавыя інтэрв’ю.

— **Працуючы столькі гадоў з кнігамі, не знікае жаданне чытаць дома? Калі не, то што чытаеце цяпер?**

— Большасць часу ўсё ж такі праводжу за чытаннем рукапісаў. А паліца з мастацкай літаратурай для мяне — гэта глыток свежага паветра. Апошнім часам больш цягне на літаратуру сярэбранага стагоддзя. Перачытваю «Гранатавы браслет» А. Купрына. І кожны раз захапляе, уражвае сваёй меладычнасцю мова пісьменніка.

— **Што дапамагае вам у працы і жыцці?**

— Як рэжысёр свайго лёсу здаўна трымаю ў памяці натхняльныя выказванні-падказкі разумных людзей: калі не зробіш крок наперад — не зрушышся з месца; калі не запытаешся — не атрымаеш адказу; калі не паспрабуеш — не дасягнеш мэты.

А таксама дабаўленае ад сябе: калі ідзеш да мэты, не лічы свае крокі!

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК
Фота Анатоля ШЧЫРАКОВА

Каханне смутных часоў

Апошнім часам усё больш абяцэнняеца вартасць і важнасць мастацкай кнігі. Наклады мізэрныя, змест бяднее, маштабнасці і псіхадэлічнага ўздзеяння на розум ды фантазію амаль няма. Прачытаеш нешта новае, і ўжо праз гадзіну не памятаеш ні слова. Але як растлумачыць пакінутыя творамі Караткевіча, Мележа, Быкава, Рубанава вобразы, якія, здаецца, жы-вуць уласным жыццём?..

І ўсё ж зрэдку з'яўляюцца адданыя, нягледзячы ні на што, сваёй справе аўтары, закліканыя да творчасці сэрцам, а не канфармісцкімі меркаваннямі, з кнігамі-пярлінамі надзіва жывымі, пад вокладкамі якіх дыхаюць душы. З такіх аўтараў — Юльяна Пятрэнка. Яе раман «Харунжы. *Verbera ventorum*» — твор гістарычны, а таму апырэры варты ўвагі, бо распавядае пра падзеі гераічнай мінуўшчыны Айчыны.

...Восень 1605 года напярэдадні перамогі войск польнага гетмана літоўскага Яна Караля Хадкевіча над шведамі пад Кірхгольмам. Хоць самай вайны ў рамане няма, прывід яе ў кожным слове. Пісьменніца прыводзіць чытача ўслед за галоўным героем, харунжым Стэфанам Тацэвічам, да нейкіх богам забытых Лужынаў, дзе і разгорнуцца асноўныя дзеянні, напоўненыя незвычайнымі прыгодамі, нагнятаннем містыцызму, павязаным з ведзьмамі ды іх знішчэннем, і каханнем — непрадказальным, нечаканым, заслужаным. Няма патрэбы пераказваць сюжэт, але зайздросчу будучым чытачам «Харунжага», якія толькі збіраюцца разгарнуць вокладку. Раман, рыхтык гасцінны гаспадар, са шчырай неспрэчнасцю прапануе такія моўныя перліны, як *місюрка, гунька, карвашы, алтабас і адамашак, фераз і левітка, карабела і дага...* Ён акуне ў вір паяднання некалькіх жанраў у адным творы.

Нягледзячы на гістарычнасць, на ўжыванне дзеля адлюстравання тагачаснай рэалістычнасці суадносных слоў і адмысловых апісанняў побыту пачатку XVII стагоддзя, «Харунжы» не проста раман гістарычны — авантурна-прыгодніцкі, раман пра каханне, дэтэктыў і нават трылер. Вальтэр Скот і Аляксандр Дзюма, напэўна, паціснулі б Юльяне руку за тое, што годна працягвае справу, распатую імі ў літаратуры. А Уладзімір Караткевіч, не сумняюся, блаславіў бы дзеля далейшага творчага плёну, бо аўтарка, як падаецца, бліжэй усё ж да яго.

Што да галоўных герояў, дык варта адзначыць, што Юльяна іх не ідэалізуе, хоць рамантычны флёр у творы прысутнічае. Харунжы Стэфан Тацэвіч — персанаж станоўчы для свайго часу. Мае адукацыю, атрыманую ў Кракаўскім універсітэце. А найперш салдат, які марыць загінуць за Айчыну. Такі сабе беларускі д'Артаньян: часавая прастора «Трох мушкецёраў»

і «Харунжага» амаль супадае, хоць і з дваццацігадовай разбегкай. З першых старонак пісьменніца паказвае Стэфана Тацэвіча такім, які ён і ёсць, без прыўкрас: калі знаёміцца з князёўнай Юстынай Бароўскай, прымае яе за просталюдзіну і нават замахваецца на яе бізуном.

Харунжы ўпэўнены, што палонніца — смердка, таму і паводзіць сябе адпаведна. Падобнай сітуацыі ніколі б не ўзнікла, калі б Юстына Бароўская не хавалася за вобразам просталюдзіны. Але гэта сюжэтная канва рамана... Князёўна магла б загінуць, абвінавачаная ў вядзьмарстве. Інтрыга? Так, і яшчэ якая! Юльяна Пятрэнка, такім чынам, з першых старонак ужывае адмысловыя прыёмы, каб зацікавіць чытача. І гэта атрымліваецца! Калі герой рамана разумее прычыну маскараду князёўны, разумее факт небяспекі, што пагражае яе жыццю, ды ператвараецца ў сапраўднага д'Артаньяна — закаханага, адважнага і нястрымнага ратаўніка сваіх і чужых таямніц, — тут наўрад ці хто здолее адкласці кнігу, пакуль не перагорне апошняю старонку. А мне застаецца канстатаваць, што раман Юльяны Пятрэнкай заслугоўвае самай пільнай увагі.

Мікола АДАМ

У свеце вясёлых вынаходнікаў

Першая кніга гомельскага паэта Уладзіміра Бабкова «Што такое БМП?» выйшла ў далёкім 1978 годзе. Потым яе аўтар на доўгія гады нечакана змоўк. Ні новых кніг, ні публікацый у перыядычным друку. Аж да гэтага года, калі парадаваў новай кнігай «Янот-пілот», якая з прадмовай земляка-аднавяскоўца Міколы Чарняўскага пабачыла свет у Выдавецкім доме «Звязда». Зазначым: калі першая была тэматычнай, то-бок дзесяцім аб арміі, то гэтую склалі творы разнапланавыя.

Розныя па характары і героі кнігі. Гэта звычайныя хлопчыкі і дзяўчынкі, якія жывуць не дзесьці за высокімі гарамамі і далёкімі марамі, а побач з намі; яны такія ж, як тысячы дзетак беларусаў. Нехта з іх ганяецца ў лузе за матыльком, а нехта бачыў НЛА, хтосьці марыць зрабіць ЭВМ, а хтосьці — пашыць сукенку для любімай лялькі. Не адстаюць ад хлопчыкаў і дзяўчынак

і звяры з казак «Лыжны крос» і «Музычная школа», самі назвы якіх гавораць, пра што ў іх.

Вершы Уладзіміра Бабкова не перагружаны залішнімі дэталямі, не расцягнуты. Аўтар бярэ нейкі адзін эпізод і робіць з яго яркі малюнак. Вершы гэтыя і чытаюцца на адным дыханні, і ў большасці сваёй адразу запамінаюцца. Як, напрыклад, гэты:

«Зай вусаты — // Добры тата: // Робіць лыжы // Зайчанятам. // Не дагоніш, // Цюцька рыжы, — // Зайчаняты ўсе // На лыжах!»

Асноўная думка ў вершах У. Бабкова закладзена ў канчатковых, фінішных радках. Здаецца, звычайная з'ява — і раптам, як стрэл, нечаканае падсумаванне сказанага вышэй. Вось дзяўчынка Надзейка хваліцца сяброўцы Ладзе, што ёй «сон прысніўся дзіўны нейкі». Тая, безумоўна, просіць распавесці, што за сон, і адначасова прызнаецца, што любіць «надта сны разгадваць». Надзейка ж у адказ сяброўцы заяўляе: «Няхай той сон // Раскажа Ала, // Яна са мною // Побач спала». Гэта сапраўды па-дзіцячы наіўна. Тым не менш так натуральна, быццам аўтар прысутнічаў пры размове дзяўчынак.

Менавіта такой натуральнасцю прасякнуты і іншыя вершы паэта. Вось прыйшоў дамоў Валерка. Разбэрсаны — «Ні шнуркоў, // Ні гузікаў!» «Стала дзіўна аж Люстэрку». Яно цікавіцца: «Дзе ты быў? // Што рабіў?» І Валерка прызнаецца, што «займаўся каратэ». А на здзіўленае пытанне Люстэрка:

«З кім жа гэта?», не міргнуўшы вокам, адказвае: «З Тузікам!». Аказваецца, з сабачкам. Такая вольная непадкупная шчырасць абязбройвае любую сярдзітасць, хоць бы на месцы Люстэрка былі тата ці мама. А заадно і вучыць дзяцей ніколі не маніць, а заўсёды казаць праўду, якой бы яна ні была.

Дзеткі ў вершах Уладзіміра Бабкова не статычныя, а жывыя, непаседлівыя і вясёлыя, цікаўныя і... вынаходлівыя: выкруцяцца з самай, здавалася б, тупіковай сітуацыі. Вось рыбачок «з самага ранку // Сядзіць ля ракі». А калі пытаюць, чаму ж не злавіў за гэты час ніводнай рыбкі, ён ніколі не разгубіўся, а як па завучаным адчаканіў: «Ды я проста плаваць // Вучу чарвячка».

Думаецца, не менш зацікаваць юных чытачоў і вершы «Здагалівая», «Соня і сонейка», «Экзамены», «Везла баба ўнучку»... Па кожным з іх адчуваецца, што аўтар добра ведае псіхалогію дзяцей. Ён не старонні назіральнік, ён там, сярод малых, разам з імі. Як бы гуляе ў іх гульні падзяляе захапленні, цікавіцца ўсім, што адбываецца ў іх дзіцячым свеце.

Анатоль ЗЭКАЎ

Голас яго душы

Набыць новую кнігу выдатнага пісьменніка і пры жаданні ў любы момант пачуць жывы голас аўтара — такое здараецца нячаста. Магчымасць зрабіць гэта дае кніга Уладзіміра Ліпскага «Памілуй і ўзвысь» («Малітвы») (Мінск, «Адукацыя і выхаванне», 2020).

Выданне ўтрымлівае кантэнт дапоўненай рэальнасці: творы гучаць у выкананні аўтара, а таксама заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі Валерыя Анісенкі і заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь Леаніда Улашчанкі.

У кнігу ўвайшлі 33 творы-малітвы. Гэта не проста зварот чалавека да Бога, а глыбокі роздум творчага чалавека над жыццём штодзённым і духоўным. Кожны твор пачынаецца са своеасаблівага загаловка-эпіграфа — слоў Бібліі, якія задаюць напрамак думак у тэкстах малітваў, створаных пісьменнікам. Яны ж і ўзмацняюць уздзеянне напісанага самім Уладзімірам Ліпскім. Таму кніга асацыіруецца з Евангеллем, чытаючы якое, кожны раз адкрываеш для сябе нешта новае.

Малітвы шчодро перасыпаны афарыстычнымі выразамі:

Любоў — гэта залаты ключык, якім можна адмакнуць і замкнуць сэрца.

Каштоўнасць чалавека — яго карысць на зямлі.

Жыццё вымяраецца не гадамі, а справамі.

За ўсё добрае мы плацім, за ўсё дрэннае — расплачваемся.

Дабрыня — самая надзейная вопратка.

У тэкстах — шмат мудрых думак:

Аказваецца, карысней за ўсё спазнаць самога сябе.

Аказваецца, усе колеры прыгажосці ў духоўным багацці.

Пачынаць ачышчэнне ніколі не позна.

Божы завет: рабіць добра — святая справа. Што дадаў — тое і тваё.

Бедны не той, у каго нічога няма, а той, хто заняты толькі сабой.

Толькі натхнёнай працай можна набыць плён.

Дык што ж просіць пісьменнік у Госпада? А хоча ён вольна чачо:

Навучы, Ойча, рабіць добра, тады я набуду сяброў на зямлі, скарб — у нябёсах.

Не адымай, Госпадзе, у беларусаў іхняй зямлі, мовы, святаў...

Не дай, Госпадзе, высахнуць прарыстай, чыстай крыніцы, якая завецца Беларусь, з якой наталяюць смагу ці не ўсе славяне свету.

І заклікае:

Памолімся, каб людзі вакол нас сталі добрымі, міласэрнымі, спагадлівымі. І самі пастараемся быць такімі.

Кніга Уладзіміра Ліпскага «Памілуй і ўзвысь» («Малітвы»), якая цудоўна ілюстравана мастаком Лізаветай Субач, выйшла накладам 1000 экзэмпляраў. Многія змогуць набыць яе — зрабіць сабе добры падарунак, дакрануцца да высокага і светлага, да духоўнасці.

Міхась СЛІВА

Паэтыка драўляных карункаў

Аўтар звыш 20 манаграфій і шматлікіх публікацый, якія сёння складаюць аснову навуковага светапогляду ў галіне беларускага народнага мастацтва, Яўген Сахута з'яўляецца адным з даследчыкаў, здольных заўважаць, скрупулёзна выяўляць, клапаціліва зберагаць і нястомна папулярываць багацця набыткі мастацкай творчасці нашага народа.

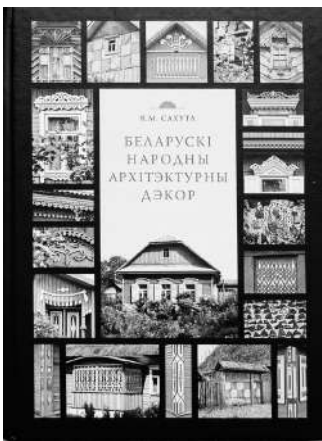
На працягу паўстагоддзя навукова-даследчыцкай дзейнасці ён плённа прычыняецца да фарміравання вобраза беларускага народнага мастацтва, натхняючы новыя пакаленні даследчыкаў, майстроў, мастакоў на творчыя пошукі.

Выданне навукоўца-даследчыка — «Беларускі народны архітэктурны дэкор» — прысвечана даволі пашыранаму і, тым не менш, мала вядомаму віду народнай мастацкай творчасці. Даследчыцкая празорлівасць аўтара нібыта спыняе рух часу, каб захаваць для будучых пакаленняў вобраз мінулай эпохі і дапоўніць мастацкую карціну народнага досведу яшчэ адным каштоўным для беларускай культуры мастацкім феноменам. Натуральнае жаданне чалавека аздобіць сваё жыллё, відаць, уяўляецца ўсім звычайнай, звыклай з'явай, на якую не спышаліся звяртаць увагу нават спецыялісты ў галіне традыцыйнай культуры. Ды ўрэшце стала відавочным: традыцыйная вёска або занепадае, або непазнавальна перабудоўваецца і мяняецца, таму трэба спяшацца занатаваць, зафіксаваць, пакуль яшчэ можна, узоры народнага цяслярскага майстэрства. Бо заўтра мы і гэтага можам не пабачыць...

За дзесяцігоддзі даследчыцкай дзейнасці аўтар сабраў шматтысячную фотатэку, адкуль выбраў для выдання звышсямісот найбольш характэрных узораў разьбянога аздаблення, якім вызначаліся традыцыйныя ліштвы, вільчыкі, ганкі, дзверы, вуглы, брамы і іншыя элементы драўляных збудаванняў, галоўным чынам жылля. Багаты даследчыцкі матэрыял раскрывае выразную карціну бытавання, характару, каларыту, мастацкіх асаблівасцей і лакальных адметнасцей народнага архітэктурнага дэkorу ўсёй Беларусі. Калі дагэтуль было прынята вызначаць прыкметныя адрозненні ў дэкоры традыцыйнага жылля хіба толькі паўночнага захаду і паўднёвага ўсходу Беларусі, то аўтар вылучае ажно чатырнаццаць лакальных раёнаў, у кожным з якіх тыя ці іншыя віды дэkorу хоць і не надта значна, але ўсё ж адрозніваюцца. Як відаць, народнай мастацкай творчасці аднастайнасць і аднолькавасць зусім не ўласцівыя.

Нельга не заўважыць пры гэтым, што хоць культурная каштоўнасць гэтага віду народнай творчасці не падлягае сумневу, ацэнка мастацкай вартасці некаторых дэкаратаўных элементаў і традыцыйных прыёмаў архітэктурнага дэkorу, у прыватнасці прапілоўкі, мае неадначасны характар. Меркаванні даследчыкаў адносна яе вар'іруюцца ад цалкам станоўчых і натхнёных водгукаў да выказванняў аб выпадковасці і штучнасці такога дэkorу для традыцыйнага драўлянага дойлідства Беларусі.

Такая супярэчлівасць у меркаваннях невыпадковая. Як вядома, беларускае народнае мастацтва ў цэлым характарызуецца дэкаратаўнай стрыманасцю

і сціпласцю, якія абумоўлены рацыянальнасцю і практычнай мэтазгоднасцю народнай фарматворчасці: мастацкая форма, як правіла, з'яўляецца вынікам канструкцыйных, функцыянальных, тэхналагічных і ахоўна-сімвалічных вырашэнняў.

Стрыманасць такая выразна назіраецца ў архаічным дойлідстве, калі мастацкімі вартасцямі надзяляліся архітэктурныя элементы, функцыянальна звязаныя з тэктонікай пабудовы, яе суразмернасцю, прапарцыямі, пластыкай. Прыкладамі элементаў, якія падкрэслівалі і ўзмацнялі аб'ёмна-планіровачныя вырашэнні, могуць быць вуглавыя злучэнні бярвёнаў у зрубе, кансолі-падпоркі, выпускі трамаў і бэлэк, апорныя слупкі з падкосамі, нават слупы-шулы ў брамах ці варотах.

Тэхналагічны навацыі ХХ ст. прыносяць змены ў мастацкую архаічную парадыгму. Назіраецца прыкметнае ўзбагачэнне прыёмаў архітэктурнага аздаблення, дэталі і кампаненты пабудовы

набываюць выразную дэкаратаўнасць і наўмысную складанасць формы, натуральная манахромія драўніны саступае месца яркай паліхромнасці. На думку некаторых даследчыкаў, дэкаратаўныя элементы больш не з'яўляюцца часткай агульнай архітэктонікі, а нібыта існуюць самі па сабе, ствараючы ўражанне выпадковых накладак і штучных дадаткаў.

Але ці сапраўды гэта так? Ці магчыма дапусціць, што мастацкі падмурак традыцыйнага светапогляду, які фарміраваўся не адно стагоддзё, дазволіў праявіцца выпадковым формам, не здолеўшы асіміляваць запазычаныя, калі такія і мелі месца, і не скарыстаўшы тэхналагічны дасягненні на карысць свайго развіцця?

Можна, хутчэй, меркаваць, што дэкаратаўнае аздабленне ліштваў, падстрэшкаў, шчытоў, аканіц прыкметна і смела выдзелілася з агульнага стрыманага аблічча менавіта дзеля таго, каб прыцягнуць да сябе ўвагу, стаць яркім абрамленнем, завяршэннем, вянцом мастацкага вобраза драўлянай пабудовы — падобна таму, як аклад абразоў сваёй выразнай дэкаратаўнасцю падкрэслівае змест вобраза і робіць яго эстэтычна і сімвалічна завершаным.

Багаты, лагічна структураваны даследчыцкі матэрыял, прапанаваны ў выданні, дорыць магчымасць кожнаму сфарміраваць асабісты погляд на мастацкі феномен, самастойна інтэрпрэтуючы культурныя, мастацкія і сімвалічныя сэнсы. Адно застаецца бяспрэчным — запоеўна яшчэ адна дагэтуль мала вядомая, але, як аказалася, адметная старонка ў гісторыі мастацкай культуры беларусаў.

Эліна ШЫНДЛЕР

Новыя анталогіі кітайскай паэзіі

У Беларусі ў апошнія гады пабачылі свет дзве аўтарскія анталогіі кітайскай паэзіі. Перакладчыкам у абодвух выпадках выступіў лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Беларусі ў галіне культуры і мастацтва Мікола Мятліцкі.

Спярша — у 2012 годзе — пабачыла свет кніга «Пад крыламі Дракона: Сто паэтаў Кітая», куды ўвайшлі творы добра вядомых у Кітаі, але не паўсюль вядомых у свеце паэтаў, пачынаючы ад Цюй Юаня і завяршаючы Бянь Чжылінем. Нагадаем, што Цюй Юань нарадзіўся ў 340 (?) годзе да нашай эры. Творца — першы з вядомых кітайскіх паэтаў. «Прынята лічыць, што Цюй Юань паэт касмічны, што ў яго творах адбілася старажытная кітайская паэзія. Для Кітая Цюй Юань — фігура ўсяленскага маштабу, паэт і філосаф, чые страсці, душэўныя пошукі, асабістая трагедыя і глыбокі песімізм задалі на многія стагоддзі напал стаўлення паэта да сябе і да свету. Акадэмік В. М. Аляксееў пісаў, што Цюй Юань — асабісты і вызначальны выказнік сардэчнага смутку, які жыве амаль у кожным кітайскім паэце да сённяшняга дня» (Таццяна Вінаградова). Другая кніга кітайскай паэзіі анталагічнага характару па-беларуску — «Пялёсткі лотаса і хризантэмы. Сто паэтаў Кітая XX стагоддзя».

Мікола Мятліцкі сваёй рулівай, настойлівай працай паказаў, як засвойваецца чужая нацыянальная паэзія ў беларускай прасторы, як збіраюцца краскі і фарбы з іншых краёў і наколькі арганічна ўваходзяць ва ўласны нацыянальны абсяг.

Ці будзе мець працяг увага да перастварэння кітайскай паэзіі на беларускую мову? Несумненна, планета кітайскага прыгожага пісьменства прыцягвае самых розных беларускіх паэтаў, перакладчыкаў. Гэта відаць па публікацыях у перыядычным літаратурна-мастацкім друку, па згадках у інтэрнэт-прасторы. Адным словам, рака ўвагі да паэтычнага Кітая ў Беларусі не павінна перасохнуць...

Але ж ці застануцца вызначальнымі такія маштабныя праекты, як згаданыя анталогіі? Пэўна, не кожны перакладчык адважыцца прарабіць такую выключна затратную — і ў творчым плане, і ў часавых параметрах — працу. Патрэбны выдавецкія гарантыі, а мо і іншае матэрыяльнае спрыянне. Каб развіваць ніву беларуска-кітайскіх літаратурных, перакладчыцкіх сувязей, варта болей выразна вызначыць іх характар з кітайскім бокам, далучыць да вырашэння гэтай задачы інстытуты Канфуцыя ў беларускіх вун, а таксама філалагічныя факультэты вун Беларусі, дзе вывучаюць кітайскую мову. І, канешне ж, патрэбен кантакт з кітайскімі літаратуразнаўцамі, спецыялістамі ў галіне мастацкага перакладу.

Не надта заўважае перакладчыцкія здабыткі ў прадстаўленні паэзіі Кітая па-беларуску і беларуска літаратурна-мастацкая крытыка. Чаму? Няўжо не цікава? Пройдзе час — і, бяспрэчна, усе вартыя ўвагі крокі знаёмства беларускага чытача з кітайскай паэзіяй на роднай мове будуць вывучацца, даследавацца. А сёння мы вельмі павольна і часам інфантальна, паблажліва ставімся да таго, што ўжо зроблена і магло б займець варты працяг. Застаецца толькі пашкадаваць...

Кастусь ХАДЫКА

Выгнаннік, патрыёт, змагар

Перагортваю старонкі грунтоўнага літаратурнага даследавання Леаніда Несцерчука «Адам Міцкевіч. Геній. Паэт. Ліцвін». Уражвае памер: 49 выдавецкіх аркушаў, што сёння рэдкасць. Немалы па сучасных мерках і наклад — 700 экзэмпляраў. Няма прэтэнзій да мастацкага афармлення. Аўтар зрабіў адметны падарунак шматлікім аматарам творчасці Адама Міцкевіча.

Не перабольшу: даследчык, вядомы шэрагам манаграфічных прац па гісторыі Беларусі і ахове яе матэрыяльнай і духоўнай спадчыны (у іх ліку манаграфія «Напаoleon Орда. Шлях да Бацькаўшчыны», якая атрымала Гран-пры на VI Міжнародным конкурсе кнігавыдання «Мастацтва кнігі» за 2009 год у Маскве), зрабіў важкі ўнёсак у бібліяграфічную скарбніцу А. Міцкевіча.

Кніга Л. Несцерчука знаёміць з новымі фактамі жыцця і творчасці сына беларускай зямлі, геніяльнага паэта. Не па сваёй волі большую частку жыцця ён правёў па-за межамі як выгнаннік, эмігрант. Меў незлічоную колькасць кантактаў з творчай і палітычнай элітай большасці краін Еўропы, але сувязі з радзімай, яе людзьмі, цікавасць да іх лёсаў, змаганне за іх волю заўсёды былі для яго першаснымі.

У шматлікіх паэтычных творах, публіцыстычных працах, якія выйшлі з-пад пера Адама Міцкевіча, не раз згадваюцца велічнасць сэнсу дарагіх для яго слоў «Айчына», «Бацькаўшчына». Сэрца нашага земляка балела з-за таго, што мільёны суайчыннікаў былі раскіданы па ўсім свеце, не мелі агменю сямейнага цяпла і ішчасця на чужыне. Перамагаючы боль і адчай, Адам Міцкевіч узвысіўся да сапраўдных вяршынь патрыятызму і грамадскай мужнасці. Погляд яго быў скіраваны не толькі ў мінулае, але і ў будучыню. Звяртаючыся да сваякоў, суайчыннікаў, будучых пакаленняў, ён з глыбокім роздумам пісаў: жыццё кожнага чалавека прабягае

як адно імгненне і кожны мусіць адказаць перад Богам, ці годна ён пражыў адпущаны час.

Выданне Л. Несцерчука будзе карысным выкладчыкам мовы, літаратуры і гісторыі вышэйшых, сярэдніх спецыяльных і агульнаадукацыйных навучальных устаноў, літаратуразнаўцаў, гісторыкам, архітэктарам, спецыялістам па ахове гісторыка-культурнай спадчыны, а таксама аматарам, а яшчэ ўсім неабяякавым да айчыннай матэрыяльнай і духоўнай культуры. Кніга багата зместам, арыгінальнымі ілюстрацыямі гістарычных дакументаў і мясцін Беларусі, іншых краін Еўропы, звязаных з жыццём і дзейнасцю Адама Міцкевіча. Яна паспрыяе ўзбагачэнню ведаў пра Беларусь, узмацненню гонару за выбітных ураджэнцаў Беларусі.

Палітычныя праекты і практычныя дзеянні Адама Міцкевіча па адраджэнні Айчыны не сталі рэальнасцю пры яго жыцці. Аднак праз шмат часу на колішніх абшарах Вялікага Княства Літоўскага нарадзілася, сцвердзілася дзяржава Беларусь, дзе заўжды шанавалі імя Адама Міцкевіча — палымянага змагара за свабоду і незалежнасць. Бясконца дарагім застаецца ён нам і сёння.

Леанід ЛЫЧ

Васіль ЗУЁНАК

Як старым журавам...

З кожным годам мялее рака,
З кожным днём берагі вузююць,
І крыніца з душой хлапчука
Забруслела ў балотную зелень.

Не прабіцца ёй з зарасці той...
Тут і я, хоць душою балотнік,
Не хачу, каб з крыніцы святой
Рэха ў твань пайшло беззваротна.

Верыць хочацца (Бог дараваў):
Нешта ўсё ж заставацца павінна, —
Каб хоць так, як старым журавам
Памяць крэўная пра журавіны...

Прабабка Ганна

Кажуць, прабабка Ганна
І мудрай была, і добрай:

Нявесткі не зналі заганы,
Калі сынам даспадобы.

Не ведалі звады ў хаце —
Ні за сталом, ні ля печы.
Была ўсім як родная маці, —
А хто таму запярэчыць?

І цешыўся прадзед Даніла
Яе душой неспатольнай:
Яна б увесь свет заслانیла, —
Вы толькі дайце ёй волю!..

Даўно ўжо прапрамагілы
Час зраўнаваў без лапаты,
А тут між травы пахілай
Каменьчык ляжыць зухаваты.

Кажуць, гэта нявестка,
Малодшая самая ў Ганны,
Яго ва ўзгалоўе прынесла,
Каб не тапталі нагамі.

Адзначыў нашчадкам магілу —
Няхай жа хоць тут ды збочаць.
А дзе ж ён побач — Даніла? —
Не знаюць і знаць не хочуць.

І вось — ні кроплі папроку —
На памяць нядбайную гэту
Каменьчык спагядлівым вокам
Глядзіць з нязнанага свету...

Усмешка

Ледастаў, ледалом, ледаход —
І ніколі наадварот.
Растае, што на сэрцы стыне,
І аднойчы адхланнем хлыне.

О нябёсы, з якой прычыны
Вы і мне гэты кон залучылі, —
Не ўгадаць, дзе арол, дзе рэшка... —
А хапіла адной усмешкі...

Шкадаванне

Музычны жарт

Мне лёсам звязацца б з музыкай:
Я таю сняжынкай у гуках, —
Не тых, што папсою тузаюць,
Крыўляючы ногі і рукі...

Мне ёсць з кім спатоліць эмоцыі —
Без гвалту, без таннай рэкламы:
Чайкоўскі... Бетховен

з Моцартам...

І Лучанок — таксама...

Мне ёсць да каго прыслухацца,
І сам мог бы стаць выканаўцам,
Ды мушу прызнацца са скрухаю:
Падводзяць уласныя пальцы.

Пальцы ў мяне не музычныя —
Не фартэп’янна-скрыпічныя:
Пальцы ў мяне мужычыя,
Да касы і рыдлёўкі звычныя.

Такія ўчэпіста-моцныя,
Такія каржакаватыя, —
Прабачце, «Сальеры з Моцартам», —
Хіба ж яны вінаватыя?!

Спяваю... Узяць мог бы й голасам, —
Хаця б у якім-небудзь шоу.
Ды голас з рыфмаю змовіўся —
У слова ён перайшоў.

Віктар КАЖУРА

Максім Багдановіч

Маўчанне... Ціхае дыханне...
Агонь надзеі цепліцца яшчэ...
Кароткі ўздых, як прывід развітання,
Сарвецца з вуснаў — памяць апячэ.
І зноў жыццё складае арабеску:
Матулі рукі, Вільня, родны край,
Блакітны смех валошак на узмежку,
А над усім — пакутнае: «Бывай!..»
Гаротны кліч прарочыцы-язюлі
Дагнаў на ўзлёце юнага жыцця.
Апошні крок — і грудзі уздыхнулі:
«Навошта, Божа, ты сячэш
з пляча?...»
О, як прывабна высцілае памяць
Валошкавую сцежку ў далячынь...
І вусны, як закляцце, шэпчуць самі:
«Чакай, Максіме! Азірніся! Не пакінь!»

Францыск Скарына

Палата... Над берагам каліна...
Салавей шалее па начах...
Выпраўляў Лука ў дарогу сына —
Ад варагаў доўгі ў грэкі шлях.
Будуць Кракаў, Падуя і Вільня,
Радасць... Сум... Рукі нясмелы ўзмах...
Белы голуб у нябеснай сіні...
Слёзы Маргарыты па начах...
Будзе жнівёнь... Казачная Прага...
Доўгі шлях тут знойдзе свой працяг:
Слова роднага спатоленая смага —
«Біблія» ў Скарынавых руках.

Зямля — россып іскрыстых вясёлак.
Ніва — залатое мора надзей і багацця.
Неба — блакітная калыска,
у якой на бялуткіх хмарах-падушках
песціцца сонца.

Якога ж тады колеру мая душа,
калі за яе ў рабінавую ноч
змагаюцца святло і цемра,
А яна — пакутная — разрываецца
Між небам і падзем’ем?

Час — спыніся! І сусвет — маўчы!
Дзеля гэтае — адзінае — хвіліны:
Ціха дрэмле на маім плячы
Светлая, як май, адзіная жанчына.

Затрапечуць вейкі-матылі:
Ноч у сны трывогай уварвецца.
Толькі — вусны веткай расцвілі —
Сунакойся, не хвалюйся, сэрца.

Дай маёй харошае спачыць —
Не разбі крышталі танюткіх успамінаў...
Ціха дрэмле на маім плячы
Светлая, як май, адзіная жанчына.

Як узнёсла было: сэрца слухала сэрца
І бясцэнным лічылі мы кожны уздых.
Ды каханне — на дружкі —
разбітым люстэркам,
І распаўся наш шлях для дваіх — на дваіх.
Адзінотай сваёй, як бядак у пустыні,
Што сасмаг і ў нябыт адышоў не ў пару,
Я каханне маю, хай мяне не пакіне:
Я — пылінка між зор — без кахання згару.
Я да Бога прашу: «Не карай адзінотай!
Забяры скарбы ўсе і зрабі жабраком;
Толькі памяць пакінь і пакінь вуснаў

дотык,

Ды слязінку адзінай, што паліць агнём».
І каханне маё прарасце не былінкай —
А чазеняй моцнай сярод камянёў.
Я прыйду да цябе — па цябе! — і аклікну:
— Разам пойдзем у край залацістых агнёў!

Таццяна ЦВІРКА

Трыялетавая дзявятка

Анёл-ахоўнік мой, ласкавым будзь,
Хвалюйся за душу маю зямную.
Трымай мяне, нястрымную

такую...

Анёл-ахоўнік мой, ласкавым будзь.
Пра мой характар дзёрзкі не забудзь
І пра няўрымслівасць маю людскую.
Анёл-ахоўнік мой, ласкавым будзь,
Хвалюйся за душу маю зямную.

Слухаю мелодыю дажджу.
Ён стаката б’е, то штрых — легата.
Візаві ўвесь вечар з ім сяджу.
Слухаю мелодыю дажджу.

А жыццё... То мёд, то гаркавата.
То баліць, то радасць не ўмяшчу.
Слухаю мелодыю дажджу.
Ён стаката б’е, то штрых — легата.

Парука

Дрэвы, брацця мае векавечныя,
Лес, нам Богам пакінуты райскі куток,
Каб зрэдзьчас мы згадалі шляхі
чалавечыя, —
І куды забрылі мы, і дзе наш выток.

Скрушна думкі мае выбачаюцца,
А натура ліпіць на грахоўных паях.
За душу маю кожнае дрэва душою
ручаецца,
А ў адказ пакідаю ім кольцы на пнях...

Сам сябе суцяшаю лясною малітваю:
Векавечныя, — значыць,
суду непадлеглыя?
Ды выпрошваць у вас не збіраюся літасці,
Не прыходжу спытаць:
дзе па-райску плягуюць?

А спытаць: дзе той шлях,
што нам Богам давераны?..
Не шкадуйце ж тады нас, аблуднікаў,
дрэвы,

Што ўварвалі без раю:
скварка з чаркай адмераны,
І на кожнага д’ябла — спакусніца Ева.

Спытацца...

Навошта я прыйшоў на гэты свет? —
Хто і калі адкрые мне сакрэт?

Так і пайду з пытаннем да Самога...
А можа й Ён не скажа мне нічога?

Тады мне што — назад сюды вяртацца,
Каб у сябе тут, на зямлі, пытацца?..

Душу сваю бяссонніцай лячу:
Успамінаю, мару, спадзяюся...
У цёплым ложку сном не прычашчуся —
Душу сваю бяссонніцай лячу.
О, як я многага яшчэ хачу!
І з лёсам наспрачацца не баюся.
Душу сваю бяссонніцай лячу:
Успамінаю, мару, спадзяюся.

Неспадзяваны твой званок...
Струмень касмічнага дыхання.
Я глухну ад твайго маўчання.
Неспадзяваны твой званок.
То крык, то смех, то дзень — маўчок.
Стрывае ўсё маё каханне:
неспадзяваны твой званок —
струмень касмічнага дыхання.

Світальныя прожылкі неба асенняга
Размыюць маёй нерашучасці след,
Заўважаць у вазе твой «поштай» букет
Світальныя прожылкі неба асенняга.
І ўхваляць прыняцце раізння імгненнага:
«Паеду! І сёння ж купляю білет!»
Світальныя прожылкі неба асенняга
Размыюць маёй нерашучасці след.

Ты рассмяшыў мяне да слёз
Запозненым лістом прызнання.
І роздумамі пра каханне
Ты рассмяшыў мяне да слёз.
Так, ты як грэшнік у выгнанні,
Такі табе дастаўся лёс.
Ты рассмяшыў мяне да слёз
Запозненым лістом прызнання.

«Пяшчота» — Рахманінаў. Скрыпка
ў слязах.

Вакзал. Цягнікі. І замкі на слядах.
Агнём апякае квіток у руках.

«Пяшчота» — Рахманінаў. Скрыпка
ў слязах.

Ускрык развітальны ва ўсіх на вачах.
І попелам ічасця пасыпаны шлях.
«Пяшчота» — Рахманінаў. Скрыпка ў слязах.
Вакзал. Цягнікі. І замкі на слядах.

О, каб цвісці змагла я ружай,
Мяне б тады прыкмеціў ты.
І ад кахання б занядужаў —
О, каб цвісці змагла я ружай!
Я не калола б цябе, дружа,
Цяпла дала б і дабраты.
О, каб цвісці змагла я ружай,
Мяне б тады прыкмеціў ты.

Фота Кастуся Дробава.

Уладзімір ЦІШУРОŪ

Цемра і на досвітку хавала пад сваім прасцірадлам высозныя тоўстыя таполі, пасаджаныя ў адзін шэраг уздоўж чыгункі і грунтавой дарогі з лужынамі, поўнымі чорнай вады. У лужынах тых часам запальвалася іскры святла ад ліхтароў, што высіліся каля чыгуначнай станцыі і служылі сваю пачэсную службу — асвятлялі перон ды бетонныя платформы між рэек. У лістападзе віднеецца позна, недзе пасля васьмі гадзін. Цыферблат, замацаваны на фасадзе станцыі — наўзбоч ад перона, — паказваў яшчэ толькі пачатак на шостую гадзіну раніцы.

Была ў мяне патрэба ехаць у друкарню ў памежны расійскі горад. Наперадзе дзве перасадкі на электрычках і нудотнае чаканне іх адпраўлення. Амаль паўдня трэба патраціць, каб адолець шлях у дзвесце кіламетраў на такім вось няспешным чыгуначным транспарце.

Зала чакання нязвыкла дыхнула на мяне ацішэлай пустэчай. На хвілю ўсё, што было ў ёй — сядзенні, насценны гадзіннік, шыльда раскладу руху, — падалося недарэчным, непатрэбным.

Я стомлена прысеў на казённае, з металічным каркасам, сядзенне, наглуха прымацаванае да іншых. Акно насупраць, дзякуючы прыцемкам на пероне, выглядала як вялікае, але няяснае люстэрка. І ў ім я пабачыў сябе: у цёмнасіняй асенняй куртцы з плашчоўкі, на галаве — светлая гарадская кепка, з-пад краёў выбіваліся сівыя валасы.

«Тыповы вясковы інтэлігент», — падумалася адразу.

Нягледзячы на тое, што недаспаў, бо ўначы раз-пораз усхопліваўся з ложка ад страху спазніцца на электрычку, настрой быў, скажам так, адносна бясхмарны.

У зале чакання я прыкмеціў яшчэ аднаго чалавека. Ён сядзеў на лаўцы пры вузейшай сцяне, а я — каля ўвахода, наўзбоч ад яго. Раз-пораз пазіраў на пасажыра, вызначаючы, хто ж ён: селянін, гараджанін, калгаснік, рабочы? Не толькі па вопратцы можна вызначыць сацыяльны статус, але і па позірку, па манеры размаўляць... Першае, што падумалася пра гэтага чалавека: калі б давялося здымаць фільм па аповесці Кузьмы Чорнага «Лявон Бушмар», то ён цалкам адпавядаў бы літаратурнаму вобразу. Твар выцягнуты, сківіцы квадратныя. Ад густых чорных броваў на вочы ападала цемра, але і скрозь яе чыталася ў позірку ваўкаватасць, насцярожанасць.

«20-я, 30-я гады ХХ стагоддзя... Батрак, валацуга, падмануты і сам падманшчык — і такая роля ў кіно падышла б для гэтага пасажыра... — падумалася яшчэ. — Але ж я не кінарэжысёр...»

На чалавеку была кароткая чорная, са скуразамыняльніка, куртка, такія ж чорныя джынсы. Чаравікі вастрасосыя, далікатныя, на тонкай падэшве — не для восеньскага хлюпотнага надвор'я. Мужчына лушчыў сланечнікавыя семкі, але не так, як гэта робяць нявыхаваныя людзі — не сплёўваў лупінне на падлогу, а збіраў у далонь, ішоў да сметніцы і спакойна, абтрасаючы далоні, высыпаў смецце туды. Хада яго была цяжкая, з націскам на пятку, ступні падварочваў унутр, пад сябе. Пры хадзе нахіляўся наперад, горбіўся. Плечы былі прыўзнятыя, скіраваныя наперад. Доўгія, ці не да каляняў, рукі, нібыта два тоўстыя бездапаможныя шлангі, боўталіся перад тулавам.

«Неладна скроен — да крепко шит», — такая руская прымаўка

дакладна характарызавала б яго. Уяўленне малявала мне вёску Нетрашы ў нізіне, на тарфяніку, там, дзе раскашуе асакашабельніца. Знаходзілася гэтая вёска за два дзясяткі кіламетраў ад станцыі. Некалькі гадоў таму на аўтавакзале я меў размову з адным вясковым дзядзькам — у суконным галіфе, у кірзачах, у чорнай шапцы. Твар у яго быў пацямнелы — мо ад пшачіння, мо ад восеньскай пары і цяжкіх дум? Ён быў з вёскі Нетрашы. Чамусьці падумалася, што і гэты — ці то хлопец, ці то мужчына — таксама адтуль. І я راشыў запытацца:

— Можна, вы з Нетрашоў будзеце?

— Не, — адказаў той і панура, працягла паглядзеў на мяне. — А з чаго вы ўзялі?.. Я такой дзярэўні і ні знаю...

— Ды мне так падумалася...

— Не, я не адтуль, ашыбаецца...

— Едзеш ці ўжо прыехаў? — спытаў.

— Ды ацці...

— Аўтобус чакаеш?

— Ну, далжон быць, — ён зірнуў на вакзальны гадзіннік, — але яшчэ ўрэмя мала, і шасці німа... А калі тэй аўтобус паявіцца?.. Дзе-та пасля васьмі. Вось і راشыў тут пакуль пасядзець...

— Дык ты куды, у суседні раён едзеш?

— Ну, туды...

— З мінскай электрычкі вышаў?

— Ну. Усю ноч боўтаўся ў ёй... Холадна... Сам не рад, што паехаў...

— Пагода асенняя, не да паездак...

— Ды яно не дужа яшчэ і холадна, проста сыра, ногі во намоклі...

Я зірнуў на далікатныя чаравікі на шырокіх ступнях і паспакуваў чалавеку. Падумалася, калі б ён добра зарабляў, то купіў бы сабе абутак, адпаведны восеньскаму надвор'ю.

— Праца ў цябе ёсць, троху зарабляеш дзе?

— Ды якая там работа? Так, патроху дзе падработаю...

— У калгасе?

— Да не-е, я ў горадзе живу, у Жодзіне.

— Можна там на заводзе працуеш, на БелАЗе?

— Ды не, у другім месцы... — паклаў у рот семку, злавіў зубамі, каб раскусіць, — пагрузкай-разгрузкай займаюся, кавуны там, дыні...

— Дык ты на рынку працуеш? А там як, па вуснай дамове плацяць?

— Ну канешне, як дагаворышся там з якім армянінам ці грузінам!

— Рублёў трыццаць за дзень выходзіць?

— Не, я б за такія грошы і работаць не стаў! — суразмоўца адварнуўся да акна — маўляў, не згодны з такімі заробкамі. — Нядаўна адна машына прыйшла з кавунамі... Тон пятнаццаць. А мы ж брыгада, знаёмыя хлопцы, свае ўсе, карочэ... Ну і пачалі разгавор з грузінам нашчот пагрузкі, аплаты... «Сотню даю, — кажа, — як выгрузіце ўсю машыну...» Ну я і кажу: «Пайшоў бы ты... За такія грошы мы выгружаць не будзем!» І ўсё, і ўвесь разгавор... «Ды я другіх найду», — гаворыць. «Ішчы!» Пахадзіў-пахадзіў, пашукаў... Прыходзіць апяць к нам... Мол, давайце, выгружайце, я палціннік дабаўлю... Я апяць гавару яму, што гэта для нас не грошы! Гэта капейкі! Што я — каўбасы з'есці не хачу? Што я — галодны далжон работаць? Га?

«Дык а скока ты хочаш?» — пытаецца. «Дзвесце, — кажу, — за ўсю машыну». Ён муляўся-муляўся, пасля гаворыць: «Ну ладна, выгружайце, а то мне за прастой машыны прыйдзецца плаціць...» Карочэ, дагаварыліся. Мы як лупанулі... Усю машыну па-быстраму راشылі выгрузіць! І ўсё! Без цырымоній. А кавуны

выгружаць, я табе скажу, не так-та проста! Панасі-ка па два штукі перад сабой! Пабегай-ка туды-назад тысячу разоў! Ногі адваляцца! Вот такая рабацёнка!..

— А больш кавуноў у рукі нельга ўзяць?

— Ну а як ты возьмеш?.. Я ж ужо на гэтай выгрузцы не першы раз... замужам. Знаю! Круглы, як яйка, насіць няўдобна, я ж знаю...

— А там у горадзе, можа, кватэру арандуеш?

— Ды якая там кварцёра? У абшчажыцці жывём, паціху...

— З жонкай?

— Ну... Ё там у мяне падруга... Баба так неплахая, але курыць... Я ёй гавару: «Не куры! К табе ж у пасцель нельга легчы... Ты ж смярдзіш як мужык! Для цябе ляжаць праціўна! Смурод гэты ў нос лезе! Ад курава... Ну а так нічога... Так, калі чарку падыме, дык я ж гляджу... «Баба не далжна піць больш за мужыка!» — гавару ёй. Дык яна глядзіць мне ў вочы... «А нечага глядзець! — кажу. — Прэкрашчай — значыт прэкрашчай! І ўсё! Скажаў — дык слухай!..»

— А чаму ж з сабой бабу не ўзяў на гасціны? Ты ж у гасці едзеш, можа, да бацькоў?

— Ды якія гасці?.. Бацькі паўміралі... Там, у раёне, адзін родсценнік ё, дык можа к яму зайду і ўсё... Я з Каўзеляў, ці знаеш такую дзярэўню?

— Чаму не знаю? Там некалі васьмігадовая школа была, крама, клуб харошы, дзве фермы... Дык ты там нарадзіўся?

— Радзіўся і рос...

— І школу там скончыў?

— Восем класаў... Патом пайшоў у дзвяты. Но там случылася адно праісшэццвіе... Карочэ, у адной маладой настаўніцы прапаў кашалёк. Прапаў... Шукалішукалі — не знайшлі. А я зата — пагуляў дык пагуляў! І сам піў-гуляў, і таварышаў угашчаў. Яны спрашываюць: «Адкуль грошы?» А я гавару: «Якое ваша дзела? Дзе ўзяў — там німа, панімайце?» Можна, што і панялі... Но я патом у школу перастаў хадзіць... Надаела... Не хацелася! Неяк адмучыўся тыя восем класаў... Пасля на базе васьмі паехаў на трактарыста вучыцца. Праўда, і адтуль хацелі выгнаць, ды не выгналі... Далі ў саўхозе трактар, паехаў на пасяўную... Спёка, духата, смага мучыць... Загнаў два мяшкі зерня... Патом яшчэ пару мяшэчкаў сялітры, карочэ, на выпівон хапіла во! — ён правёў рабром далоні па кадыку. — Дырэктар вызваў міліцыю, бумагі напісалі — далі паўтара года, услоўна... Патом папаўся яшчэ раз — пасадзілі... Нямнога далі — год...

— Пасля турмы ўжо не бралі цябе ў саўгас?

— Не, не ўзялі... Ну і што?.. Пашоў качагарам, кацёл тапіць у магазіне... А тут гэтая перастройка, грошы нешта не давалі, задзержывалі... А я што — хужэ другіх! Карочэ, ноччу палез на чэрдак у магазіне, выламаў дошку са столі, выняў яшчэ пару, залез у магазін... Я там асоба нічога і не ўзяў. Так, лупануў трохі — пяць бутэлек гарэлкі, каньяку, каўбасы, канхвет, ну, усяго патроху — і вылез на чэрдак цераз тую ж дзірку. А ўсё, што ўзяў — склаў у мяшок, каб удабней было... Там яшчэ адзін качагар быў, напарнік, ну мы з ім дзве бутэлькі апырохдавалі і заснулі... Ён мяне будзіць і кажа: «Слухай, Міша, давай мяшок цукру стрындзім — матка гарэлкі нагоніць, будзем піць кажны дзень!» Ну што, я не проціў, дарогу ж знаю! Палезлі, панасыпалі цукру ў торбы, каб лягчэй было і — наверх лупанулі... Доскі на столі задзелалі і ніхто б нічога не ўзнаў, дык гэты мой напарнік красную лыжную

шапачку ў магазіне забыўся! В-во дурань! Во дзе шчыгол! Сталі цягаць на дапрос у міліцыю. Каб не красная шапачка, было б шыта-крыта... А так усё пайшло наперакасяк... Я гляджу, мяне ўсё на дапрос цягаюць і цягаюць... «Я нічога не знаю!» — кажу. А Толіка гэтага, майго напарніка, раз дапрасілі і адчапіліся... Карочэ, Толік у маткі адзіны быў сыноч. Яна яго дзе-та нашла, у капусце, хы-гы... Без мужыка жыла... А к ёй заязджаў месны пракурор. І начаваў у яе не раз! Ведама, баба без мужыка... Карочэ, як пракурор стаў ездзіць да Толікавай маткі — яго перасталі цягаць у міліцыю! Ну, а ў мяне судзімасць ужо была... А патом следавацель многа даказацельстваў знашоў... І ўпаялі мяне на поўную катушку... А Толю — нічога. Ну, ён такі слізнік быў, карочэ, як баба. Кажуць, няма ўжо яго ў жывых: ці дзе прыбілі, ці так... не знаю...

Малюнкi крадзяжу, допытаў у маёй галаве падчас гэтага расповеду ўспыхвалі, не раўнуючы як вогнікі. Горача было галаве, горача да пакуты — у сэрцы. Суразмоўнік глядзеў на мяне з даверам, але раптам нечакана схамкнуўся. Я прачытаў у ягоным позірку: «Навошта я табе, выпадковому чалавеку, гэта расказваю? Навошта?..»

Ён рэзка ўзняўся з сядзення і накіраваўся да выхаду. Спыніўся на пероне. Праз шкло дзвярэй бачны быў агеньчык цыгарэты, які раз-пораз успыхваў у цемры і ледзь-ледзь асвятляў прывідны твар курца. Вярнуўся ацішэлы, падзшы далікатных чаравікаў шоргалі па плітцы, па нанесеным пяску.

Мне падалося, што я пабываў на драматычным спектаклі. Пачутая гісторыя балюча працягла маю спакойную яшчэ гадзіну тама душу. Нядаўні субседнік, ізноў недаверліва зірнуў у мой бок.

— Дык цяпер да радні паедзеш? — абы не маўчаць, спытаў я.

— Так, паеду... Раз сабраўся... Зайду, пабуду... А ўвечары — назад.

Чалавек хаваў твар у каўнер, бачна было — размовы яму ўжо не жадалася...

А мне ўяўляліся выламаныя дошкі на столі, торбы з цукрам, пракурор, Толік і яго маці... І ўсё гэта — у шэрай драматычнай прасторы, толькі чамусьці бачыць гэтыя карціны зусім не хацелася.

Зірнуў на вакзальны гадзіннік — стрэлка паказвала шэсць гадзін раніцы. Праз колькі хвілін — электрычка. Падняўся з сядзення, азірнуўся на суразмоўніка. Ён разгублена паглядзеў мне ў вочы і адвёў пагляд.

— Бывай здароў!.. — сказаў я на развітанне.

— Да свідання...

Памянёнага пракурора я страчаў і раней, да гэтай размовы. Людзі пра яго казалі як пра строгага, прынцыповага работніка, сумленнага сем'яніна. Мажліва, яны не ведалі пра абкраданне крамы ў Каўзелях, пра Толіка, пра яго маці... «І свету не бачаць далей агарода», — так кажуць пра абывацеляў. Як не пагадзіцца?

Нарэшце да перона падышла электрычка.

У вагоне было холадна, настыла. Сядзенні з чорным дэрмацінавым верхам глыталі скупое неонавае святло. Я зірнуў у акно электрычкі і ўбачыў асветленую залу чакання. Там пры сцяне сядзеў, апусціўшы голаў, як падсудны на лаве, мой суразмоўца. А мо голаў апусціў, бо так звыкся і такая пастава была натуральнай для яго?

З вагоннага дынаміка пачуўся ахрыплы голас памочніка машыніста, які аб'явіў наступны чыгуначны прыпынак...

На Юравіцкіх сцяжынах

На пачатку 80-х гадоў прамінулага стагоддзя паклікаў Уладзімір Гніламёдаў мяне, тады літаратурнага пачаткоўца, падацца разам на малую радзіму Івана Мележа. З вялікай радасцю адгукнуўся на гэтае запрашэнне. І вось мы ў гістарычна вядомых Юравічах на старажытнай стаянцы, азіраем з гары паселішча і недалёкаватаю берагавіну і водную гладзь ціхапыльнай Прыпяці. Уладзімір Васільевіч як бы позіркаў шукае адказы на ўласныя пытанні: адкуль ён, выток, мележаўскай эпопеі?.. Якім ён бачыцца на гэтым геаграфічным абсягу? Потым і ў саміх Юравічах, і ў Глінішчы, дзе нарадзіўся Іван Мележ, і ў Каранёўцы, якой выпала стаць у «Палескай хроніцы» сусветна вядомымі Куранямі, даследчык творчасці Мележа будзе чуйна ўслухована ў дыялектна адметную мову палешукоў. Потым выйдзе ў свет кніга «Іван Мележ: Нарыс жыцця і творчасці». Чытаючы яе, зноўку прайдуся роднымі палескімі сцэжамі.

А ў рамане «Праўда жыве пасярэдзіне», змешчаным у сёлетнім «Полымі», зноў бачыў яго, слыннага майстра слова, на юравіцкай стромай гары. Як жа далёка і глыбока ён глянуў з яе гістарычна-родавай вышыні на сваю, бачную сэрцу, Камянеччыну ў той дзень! Як і тысячы прыхільнікаў таленту выдатнага прэзіяка, я радуся з усёй шчырасцю прысуджэнню Уладзіміру Васільевічу Міжнароднай літаратурнай прэміі МПА СНД імя Чынгіза Айтматава. Гэтым падкрэслена значнасць сённяшняй айчыннай прозы на міжнародным узроўні.

Мікола МЯТЛІЦКІ

Радуюся, віншую!

Узнешнім выглядзе Уладзіміра Гніламёдава ёсць нешта ад Льва Талстога. Статная постаць, засяроджана-мудры позірк... Ды і як прэзіяк ён шмат у чым набліжаецца да аўтара неўміручай «Вайны і міру». У рэшце рэшт, ён і напісаў сваю «Вайну і мір». Серыя раманаў, створаных ім, — таксама эпопея жыцця народа на віхурных паўстанках гісторыі. Які раман ні возьмеш, у ім тая праўда жыцця і мастацтва, якую ўважліва падгледзець і надзіва шматгранна адлюстраваць можа толькі той, у каго вялікі талент удала спалучаны з працалюбствам, мацуюцца на дэтальным веданні законаў творчасці. Раманы «Валожкі на мяжы», «Уліс з Прускі», «Расія», «Вяртанне», «Вайна», «Пасля вайны», «Праўда жыве пасярэдзіне» таму і нарадзіліся, што Гіламёдаў-празіяк, пішучы іх, шмат у чым адштурхоўваўся і ад Гніламёдава-даследчыка. Не было б яго больш чым 300 даследчыцкіх публікацый (сярод якіх 11 манаграфій), наўрад ці нарадзілася б і эпопея. Прысуджэнне ж Уладзіміру Гніламёдаву прэміі імя Чынгіза Айтматава — не толькі ў радасць шматлікім прыхільнікам нацыянальнага прыгожага пісьменства, якія добра ведаюць яго творчасць, — гэта робіць гонар усёй беларускай літаратуры.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Адметнасць даследчыка

Уладзімір Гніламёдаў працягвае даўнюю традыцыю, плённа сумяшчаючы ў адной асобе даследчыка літаратуры і пісьменніка. Традыцыя сапраўды даўняя, калі згадаць імёны Максіма Багдановіча і Максіма Гарэцкага, Івана Навуменкі і Алеся Адамовіча... І ўсё ж маецца ў гэтым выпадку пэўная адметнасць: больш выразна, чым у іншых, акрэсліваюцца перыяды, калі ўвага аддавалася пераважна аднаму з відаў творчасці — спачатку навукавай, а пазней мастацкай. Зрэшты, цалкам адасобіць літаратуразнаўчую і літаратурную дзейнасць і тут немагчыма. Засяродзіўшыся апошнім часам у асноўным на стварэнні цыкла раманаў — своеасаблівага эпічнага наратыву, Уладзімір Гніламёдаў не пакідае займацца даследчыцкай аналітыкай. Галоўным прадметам яго зацікаўленняў як літаратуразнаўцы і крытыка па-ранейшаму застаецца нацыянальная паэзія. Таму хочацца нагадаць пра здабыткі Уладзіміра Гніламёдава менавіта ў галіне паэталогіі, сярод якіх такія знакавыя кнігі, як «Традыцыі і наватарства» (1972), «Сучасная беларуская паэзія: творчая індывідуальнасць і літаратурны працэс» (1983), «Ад даўніны да сучаснасці» (2001) і многія іншыя.

Яўген ГАРАДНІЦКІ

Пошукі і здабыткі літаратуразнаўцы

27 лістапада Савет Міжпарламенцкай асамблеі дзяржаў — удзельніц Садружнасці Незалежных Дзяржаў прыняў рашэнне аб прысуджэнні беларускаму пісьменніку Уладзіміру Гніламёдаву прэміі імя Чынгіза Айтматава. Заснавана прэмія ў 2012 г. па ініцыятыве Жагарку Кенеша (парламента) Кыргызскай Рэспублікі ў гонар выдатнага пісьменніка і з'яўляецца формай заахвочвання грамадзян дзяржаў СНД. Прысуджаецца яна раз на год за дасягненні ў галіне літаратуры, выдатныя арыгінальныя творы і шматгранную літаратурную дзейнасць.

У розныя гады яе лаўрэатамі становіліся такія вядомыя і аўтарытэтычныя на постсавецкай прасторы асобы, як галоўны рэдактар расійскай «Літаратурнай газеты» Юрый Палякоў, азербайджанскі пісьменнік, рэжысёр і сцэнарыст Анар Рзаеў, армянскі дзяржаўны дзеяч, паэт, філолаг-перакладчык, дырэктар Інстытута старажытных рукапісаў Матэна-дарана імя Месропа Маштоца Грач'я Тамразян і інш. Летась узнагароду атрымаў народны паэты Таджыкістана, драматург, кінасцэнарыст Мухамад Гаіб.

Кандыдатуру Уладзіміра Гніламёдава прадставіла да ўзнагароджання Камісія па культуры, інфармацыі, турызму і спорце МПА СНД за дасягненні ў галіне літаратуразнаўства і шматгранную літаратурную дзейнасць.

Доктар філалагічных навук, прафесар, акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Уладзімір Гніламёдаў — патрыярх беларускай навукі і культуры, выдатны беларускі літаратуразнаўца, літаратурны крытык, арганізатар навуковага жыцця, прэзіяк. Пад яго кіраўніцтвам і пры яго непасрэдным удзеле на аснове новых сучасных тэарэтыка-метадалагічных прынцыпаў і каштоўнасцей і з улікам усяго магчымага спектра факталагічных даных, якія адкрыліся на этапе найноўшай гісторыі, ажыццяўляліся такія фундаментальныя навуковыя праекты агульнарэспубліканскага значэння, як «Гісторыя беларускай літаратуры ХХ стагоддзя» ў 4 тамах, «Гісторыя беларускай літаратуры ХІ—ХІХ стагоддзяў» у 2 тамах, «Анталогія даўняй беларускай літаратуры: ХІ — першая палова ХVІІІ стагоддзя» ў 2 тамах, вялася распрацоўка Збору твораў Якуба Коласа ў 20 тамах, Збору твораў Максіма Танка ў 13 тамах, Збору твораў Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча ў 2 тамах, Збору твораў Івана Шамякіна ў 23 тамах, шматлікіх калектыўных манаграфічных выданняў і інш.

Даследаванні самога У. Гніламёдава тычацца гісторыі, тэорыі і метадалогіі беларускага літаратуразнаўства і прысвечаны вывучэнню самых складаных і актуальных праблем айчыннай літаратуры. Яны ўражваюць багаццем факталагічнага зместу, смеласцю і арыгінальнасцю тэарэтыка-метадалагічнага мыслення, аналітычным асэнсаваннем ідэяна-мастацкіх з'яў, падкрэсленай важкасцю ацэнак і заключэнняў. Варта заўважыць тую акалічнасць, што ўсе найбуйнейшыя літаратуразнаўчыя работы вучонага адразу па іх выхадзе атрымлівалі высокую ацэнку навуковай грамадскасці. Пра многае гавораць адны толькі назвы некаторых рэцэнзій на манаграфіі Уладзіміра Васільевіча, напрыклад, І. Сачанкі на кнігу «Як само жыццё» —

«Каштоўны скарб», Л. Гарэлік на даследаванне «Сучасная беларуская паэзія: творчая індывідуальнасць і літаратурны працэс» — «Талент —

Уладзімір Гніламёдаў.

быць асобай», А. Марціновіча на працу «Ад даўніны да сучаснасці: нарыс пра беларускую паэзію» — «З энцыклапедычным падыходам» і інш. Ён з'яўляецца вядучым тэарэтыкам і філосафам у сучаснай беларускай навуцы пра літаратуру, галоўным знаўцам творчасці Я. Купалы, І. Мележа, М. Танка, А. Куляшова, П. Панчанкі, Р. Барадуліна, В. Зуёнка, без перабольшання, — усёй сучаснай беларускай паэзіі, а таксама літаратуры беларускага замежжа, у прыватнасці беларускай літаратуры ў Польшчы і інш. Усяго вучонаму належыць больш за 1000 навуковых работ, у тым ліку каля 30 кніжных выданняў. Высокую ацэнку літаратуразнаўцаў і грамадска-культурнай супольнасці атрымалі яго манаграфіі «Традыцыі і наватарства» (1972), «Упоравень з векам» (1976), «Як само жыццё» (1980), «Сучасная беларуская паэзія: Творчая індывідуальнасць і літаратурны працэс» (1983), «Іван Мележ: нарыс жыцця і творчасці» (1984), «Ля аднаго вогнішча» (1984), «Класікі і сучаснікі» (1987), «Праўда зерня: Паэзія Васіля Зуёнка» (1992), «Янка Купала: новы погляд» (1995), «Ад даўніны да сучаснасці» (2001) і інш. На апошнія манаграфічныя даследаванні У. Гніламёдава «Літаратура. Гісторыя. Свядомасць: гісторыка-літаратурны нарыс» (2017), напісанае сумесна з аўтарам гэтых радкоў, станоўчымі рэцэнзіямі адгукнуліся такія аўтарытэтычныя рэспубліканскія выданні, як часопісы «Беларуская думка», «Полымя», «Нёман», «Маладосць», «Весці НАН Беларусі», газеты «Літаратура і мастацтва», «Навука», «Культура» і іншыя. Гэтае фундаментальнае навуковае выданне прысвечана вывучэнню вызначальных праблем айчыннай літаратуры ў цеснай сувязі з вядучымі парадыгмамі сацыяльна-гістарычнага развіцця і працэсам фарміравання нацыянальнай свядомасці беларускага народа.

У. Гніламёдаў з'яўляецца суаўтарам арыгінальнага праекта «Поэзия русского слова: антология» ў 2 тамах (2019), дзе ўпершыню ў гуманітарыстыцы і культуры распрацаваны тэарэтыка-метадалагічныя прынцыпы і канцэптуальныя асновы анталогіі сучаснай рускамоўнай паэзіі Беларусі як ідэяна-мастацкай сістэмы, выяўлены сюжэталогічныя эндаскапія і структурна-кампазіцыйная парадыгма анталогіі, раскрыты ідэяна-эстэтычная спецыфіка і грамадска-культурны феномен сучаснай рускамоўнай паэзіі Беларусі.

Уладзімір Васільевіч быў навуковым кіраўніком і адным з выканаўцаў праектаў Беларускага рэспубліканскага фонду фундаментальных даследаванняў «Рускамоўная паэзія Беларусі мяжы ХХ—ХХІ стагоддзяў: традыцыі, духоўны вопыт, мастацкія прыярытэты», «Беларуская паэзія ў сістэме сучасных сацыякультурных працэсаў», «Нацыянальны тып свядомасці ў беларускай літаратуры: ідэяна-эстэтычная спецыфіка» і інш.

Вучоны кажа, што наша спецыяльнасць — літаратуразнаўства — патрабуе не толькі прафесіяналізму, вялікага досведу і глыбіні пазнанняў, але і душэўных высілкаў, эмацыянальнага ўдзелу, пачуццёвых адносін, суперажывання героя. Каб авалодаць ёю, трэба ўмець максімальна наблізіцца да пісьменніка, трапіць у яго светапогляд, духоўную прастору, разгадаць асновы прафесійнага рамяства. Навуковы метад У. Гніламёдава грунтуецца на выяўленні суадносін традыцыйнага і наватарскага ў мастацкім творы, на раскрыцці таго, як ідэянае, тое, што заключана ў яго змесце, рэалізуе сябе ў паэтыцы і стылі. Якраз тут і павінен сцвярджаць сябе індывідуальна-аўтарскі пачатак.

Сёння мала хто ведае, што на маладым таленавітым крытыку У. Гніламёдава некалі вывараў-апрабоўваў многія свае наватарскія літаратурнакрытычныя канцэпцыі і сістэмныя погляды знакаміты даследчык, выдатны знаўца паэтаў і паэзіі Рыгор Бярозкін, што па самых складаных і актуальных праблемах вывучэння слоўнага мастацтва даволі часта з ім раіўся яго былы выкладчык, аўтарытэтыны літаратуразнаўца, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Уладзімір Калеснік.

Дзелавыя, прафесійныя і чалавечыя якасці Уладзіміра Васільевіча высока цанілі выдатныя беларускія пісьменнікі і паэты Максім Танк, Аркадзь Куляшоў, Пімен Панчанка, Андрэй Макаёнак, Іван Чыгрынаў, Іван Шамякін і іншыя. Напрыклад, даведаўшыся пра тое, што навуковым кіраўніком маёй дысертацыйнай працы з'яўляецца У. Гніламёдаў, падчас адной з нашых сустрэч і гутарак у маі 1993 года Максім Танк заўважыў: «Ну, гэта і крытык цікавы, і чалавек, па-мойму, вельмі харошы. Ён сочыць за літаратурай, за навінкамі ўсімі. Так што можна вас павіншаваць з такім кіраўніком...»

Віншую Уладзіміра Васільевіча з высокай узнагародай і жадаем новых поспехаў на ніве літаратуразнаўства і мастацкай творчасці!

Мікола МІКУЛІЧ

Пра што расказала старая паштоўка

Супрацоўнікам Літаратурнага музея Максіма Багдановіча апошнім часам шанцуе на прыемныя сустрэчы і цікавыя знаходкі. Зусім нядаўна да нас прыезджалі родзічы паэта па лініі яго цёткі Марыі Ягораўны Галаван (Багдановіч). Супадзенне ці не, але ў хуткім часе пасля гэтай сустрэчы прыйшла навіна з Ніжняга Ноўгарада, ад нашчадкаў другой цёткі М. Багдановіча — Магдаліны Ягораўны Гапановіч (Багдановіч).

На сувязь выйшаў даўні сябра музея Максім Аркадзевіч Бараховіч, унучаты пляменнік Максіма Багдановіча, захавальнік сямейнага архіва. Многія каштоўныя дакументы і здымкі ўжо перададзены ў фонды Літаратурнага музея Максіма Багдановіча, але пошукі працягваюцца. І вось новы, выяўлены Максімам Бараховічам дакумент — паштоўка зводнага брата пісьменніка Паўла Адамавіча Багдановіча з Яраслаўля да стрыечнай сястры Веры Іванаўны Кунцэвіч, якая жыла ў Ніжнім Ноўгарадзе.

Датуецца паштоўка 1 чэрвеня 1944 года. Ішла вайна, таму ёсць штамп «Праверана ваеннай цензурай». Павел цікавіцца ў сястры жыццём сям’і, паведамляе скрупныя звесткі пра сябе, маці і брата Мікалая. Пасля разводу ён жыў разам з маці Аляксандрай Апанасаўнай Багдановіч, працуе выкладчыкам у Яраслаўскім хіміка-механічным тэхнікуме. Па стане здароўя Паўла Адамавіча на фронт не ўзялі, а вось яго малодшы брат Мікалай пайшоў ваяваць — пра гэта таксама згадваецца ў паштоўцы. У фондах музея беларускага паэта захоўваюцца дакументальныя сведкі гэтага — фантэавыя здымкі Мікалая Адамавіча і намаляваны алоўкам яго партрэт у ваеннай форме. Павел піша таксама пра цяжкія ўмовы жыцця сям’і, адсутнасць ацяплення, асвятлення. Выказвае клопаты пра маці, якая знаходзіцца ў сталым веку і вымушана днямі быць у холадзе і голадзе альбо стаяць

ў красавіку 1940 года, паштоўка — на чатыры гады пазней, але почырк Паўла не пераблытаць — тонкі, бісерны. Пазней ён поўнасю страціць зрок, і шматлікія лісты да беларускіх навукоўцаў, даследчыкаў і музейных супрацоўнікаў па яго просьбе будуць пісаць знаёмыя і суседзі.

Адрас Веры Гапановіч — Ніжні Ноўгарад, вул. Заломава, д. 36/3, кв. 4 — таксама добра знаёмы супрацоўнікам музея. Вуліца размяшчаецца ў гістарычнай частцы горада, раней яна насіла назву Пахвалінская. Дом меў

Дом, у якім жылі цёткі Максіма Багдановіча.
Фота з фондаў Літаратурнага музея Максіма Багдановіча.

падвойны нумар, таму што знаходзіўся на рагу Пахвалінскай вуліцы (д. 36) і Піваварнага завулка (д. 3). Дом не захаваўся — тут пабудаваны жылыя шматпавярховыя дамы і гасцініца «Ніжагародская». На працягу доўгага часу менавіта ў гэтым доме, толькі ў розных кватэрах, жылі сем’і цёткаў Максіма Багдановіча, тут аднарадова быў і ён сам. Пасля заканчэння ў 1916 годзе Дзямідаўскага юрыдычнага ліцэя паэт пакінуў бацькоўскі дом і прыехаў у Мінск, але папярэдне разам са стрыечным братам Пятром Гапановічам разглядаў розныя варыянты месцажыхарства, у тым ліку ў Ніжні Ноўгарад.

Калі б Максім выбраў не Мінск, а горад на Волзе, няма сумненняў, што жыў бы ён па гэтым адрасе альбо здымаў кватэру дзесьці побач. Бо так было і раней. Адам Багдановіч і яго сёстры пасля пераезду ў Ніжні Ноўгарад нават геаграфічна імкнуліся быць бліжэй адно да аднаго. Яны выбіралі кватэры ў адным раёне, а сем’і сясцёр доўгі час жылі ў адным доме па вуліцы Пахвалінскай: Гапановічы — на другім паверсе, Галаваны — на першым. Нашчадкі цёткі Марыі перабраліся ў Маскву, а дзеці цёткі Магдаліны засталіся ў Ніжнім Ноўгарадзе — Пеця, Наталія, старэйшая Вера з дочкамі. Яны беражліва захоўвалі сямейны архіў — фотаздымкі, лісты, прадметы побыту. Менавіта Вера, а потым яе дачка Наталія захоўвалі рукапісны сшытак перакладаў М. Багдановіча «Зеленя» і яго фатаграфіі. Цяпер гэта каштоўныя музейныя прадметы. Сёння

важную справу па захаванні сямейнага архіва і папаўненні фондаў музея працягвае ўнук Веры — Максім Бараховіч.

Паштоўка — толькі першая лаптаўка з восеньскіх знаходак Максіма Аркадзевіча. Якія яшчэ незвычайныя рэчы знойдзены ім у сямейным архіве, распавядзём у найбліжэйшы час. Спадзяёмся, што сяброўства з нашчадкамі Максіма Багдановіча працягнецца далей. Новыя пакаленні яго родзічаў гэтак жа ўважліва будуць ставіцца да спадчыны паэта, дапамагаць у папаўненні фондаў каштоўнымі матэрыяламі.

Ірына МЫШКАВЕЦ

рэха падзей

Шукаем новыя таленты

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі абвясціла новы творчы конкурс, прысвечаны 130-годдзю з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры Максіма Багдановіча.

Да ўдзелу ў творчым спаборніцтве запрашаюцца юныя паэты, празаікі, публіцысты і літаратуразнаўцы ва ўзросце ад 10 да 25 гадоў. Работы канкурсантаў на беларускай або рускай мове (вершы, апавяданні, замалёўкі, абразкі, мастацкія нарысы, літаратуразнаўчыя артыкулы) павінны быць самастойнымі, арыгінальнымі, адметнымі.

Тэматыка твораў розная: Радзіма, родная прырода, горад-герой Мінск, чалавек працы, мужнасць народа і ўслаўленне канкрэтнага подзвігу, міру, супрацоўніцтва, сяброўства, і самых прыгожых чалавечых памкненняў, і, канечне, работы, прысвечаныя Максіму Багдановічу.

Конкурс праводзіцца з 1 снежня да 1 кастрычніка 2021 года. Работы (камп’ютарны набор) дасылаюцца на адрас: 220034, г. Мінск, вул. Фрунзэ, 5, пакой 308, Мінскае гарадское аддзяленне СПБ або на электронны адрас mgo-oo-spb@mail.ru з пазнакай «на конкурс».

Канкурсанты ўказваюць прозвішча, імя, імя па бацьку, дату і год нараджэння, дакладны (з індэксам) хатні адрас, кантактныя тэлефоны, месца вучобы або працы.

Журы, у склад якога ўваходзяць вядомыя пісьменнікі, вызначыць пераможцаў творчага спаборніцтва па кожнай намінацыі ў розных узроставых катэгорыях. Пераможцы будуць узгароджаны дыпломамі Саюза пісьменнікаў Беларусі і падарункамі. Творы самых таленавітых аўтараў будуць выдадзены асобнай кніжкай у серыі «Мінскія маладыя галасы».

У пачатку снежня 2021 года ў Доме літаратара адбудзецца літаратурнае свята, падчас якога будуць абвешчаны пераможцы.

Тэлефон для даведак: 343-18-18; 392-59-06.

Міхась ПАЗНЯКОЎ,
старшыня Мінскага гардскога аддзялення СПБ

У падарунак чытачам Прыамур’я

Пашырэнне творчых сувязей і ўзаемаабмену паміж бібліятэкамі і творцамі — да гэтага імкнуцца калектывы Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі імя У. І. Леніна і Амурскай абласной навуковай бібліятэкі імя М. М. Мураўёва-Амурскага. У гэты працэс актыўна ўключылася і Гомельскае абласное аддзяленне СПБ.

— У Прыамур’і жыве шмат беларусаў — выхадцаў з нашага Палесся, якія, паводле супрацоўнікаў абласной навуковай бібліятэкі імя М. М. Мураўёва-Амурскага, актыўна цікавяцца кніжнымі навінкамі сучаснай беларускай літаратуры, выданнямі, прысвечанымі культуры, тэатру, а таксама краязнаўчым даследаванням. Аднак такіх кніг у бібліятэцы катастрофічна мала, — адзначае старшыня Гомельскага абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч. — Для папаўнення кніжнага фонду савет аддзялення сабраў чытачам Амурскай вобласці невялікі падарунак — навінкі, выдадзеныя на Гомельшчыне. Гэта найперш выданні серыі «Лаўрэаты абласной літаратурнай прэміі імя К. Тураўскага» з аўтаграфамі пераможцаў і лаўрэатаў, а таксама іншыя — як на беларускай, так і на рускай мовах.

Частку кніг, да якіх, дарэчы, дадаліся выданні і абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна, установа культуры ўжо адправіла поштай у Прыамур’е, а іншыя будуць перададзены бібліятэцы імя М. М. Мураўёва-Амурскага па розных каналах, распавяла дырэктар Гомельскай абласной бібліятэкі Марына Рафеева.

І бібліятэкары, і пісьменнікі Гомельшчыны спадзяюцца на развіццё і плённае супрацоўніцтва з расійскай кніжнай скарбніцай і літаратурным Прыамур’ем.

Мікалай ІГНАТОВІЧ

Дзеля спакою на роднай зямлі

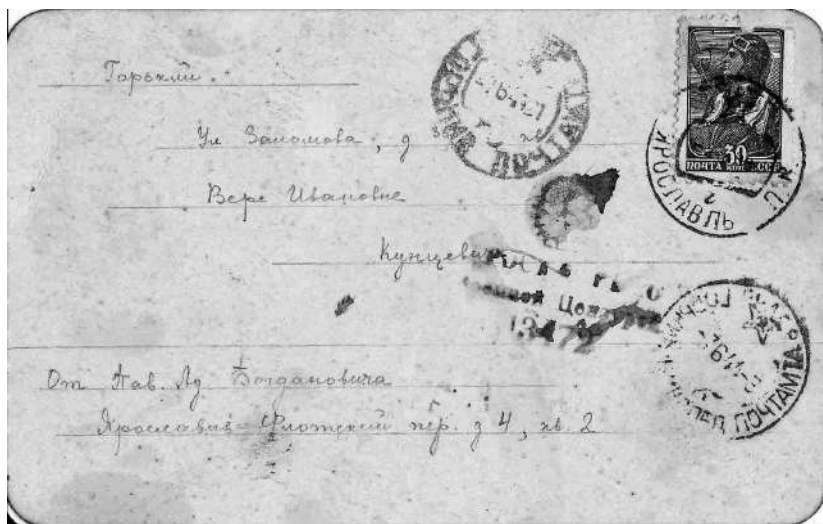
Сябры Саюза пісьменнікаў Беларусі — частыя госці Брэсцкай Чырванасцяжнай пагранічнай групы імя Ф. Э. Дзяржынскага. Вайсковая бібліятэчка дзякуючы гэтаму папоўнілася новымі мастацкімі і краязнаўчымі выданнямі берасцейскіх аўтараў.

На чарговую сустрэчу быў запрошаны пісьменнік Аляксандр Юдзіцкі. Дзяцінства творцы прыпала на цяжкія пасляваенныя гады, але для маладых людзей гэты час быў перыядам духоўнага станаўлення, прасякнутым духам вялікага патрыятызму і гонару за дзяржаву.

У сваіх дакументальных раманах пісьменнік расказвае пра людзей і важныя падзеі, якія паўплывалі на яго лёс і светапогляд, пра сваё бачанне розных перыядаў жыцця краіны і брэсцкага рэгіёна. Ён захпляецца людзьмі працы, расказваючы ў кнігах пра вядомых брэсцкіх журналістаў, мастакоў, настаўнікаў, пісьменнікаў, грамадскіх дзеячаў, пра велічную прыгажосць прыгранічнага 1000-гадовага Брэста, яго багатае гістарычнае мінулае.

— Жыццё, па сутнасці, — гэта вечны рух, — разважае пісьменнік. — Разам з ім мяняемся і мы — сталеем, мудрэем. Бачым і балюча адчуваем на сабе ўплыў глабальных працэсаў. Хочацца, каб маладыя прыслухаліся да пакалення з жыццёвым досведам, змаглі зберагчы мір і спакой на роднай зямлі.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

Паштоўка П. А. Багдановіча да В. І. Кунцэвіч, 01.06.1944.
З архіва сям’і М. Бараховіча.

на рынку, спрабуючы прадаць хатнія рэчы, каб купіць крыху бульбы.

Звяртаем увагу на адрасы, пазначаныя на паштоўцы, і адзін з іх — Яраслаўль, Флоцкі зав., д. 4, кв. 2. Сям’я Багдановічаў засялілася ў гэтую кватэру ў другой палове 1920-х. Тут дажываў свой век Адам Багдановіч, менавіта сюды прыходзілі лісты ад яго пляменніц, Вацлава Ластоўскага, Кацярыны Пешкавай. Сёння частка з іх у фондах музея, як і чарнавыя варыянты лістоў Паўла Адамавіча да К. Пешкавай, дзе ён распавядае пра апошнія дні жыцця бацькі і яго адыход у вечнасць. Лісты напісаны

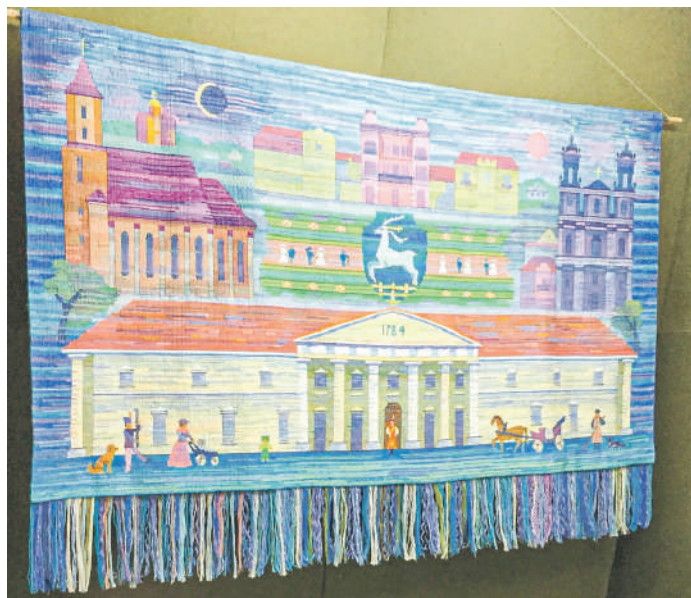
«Мой любви город»

Персанальная выстаўка пад такой назвай майстра па ткацтве Алены Шунейкі адкрылася ў Гродне

Калі да працы ставіцца з любоўю, то складанасцей не адчуваецца. У гэтым пераканана мастачка, майстар па ткацтве Алена Шунейка, для якой гэты год удвая юбілейны. У красавіку майстрыха адсвяткавала 70-годдзе, а ў снежні родны для яе Гродзенскі абласны метадычны цэнтр народнай творчасці, дзе Алена Феліксаўна працуе ўсё жыццё, адзначае 80 гадоў. Дзве падзеі сталі нагодай для адкрыцця персанальнай выстаўкі.

Бацькава спадчына — выток творчасці

Алене Шунейцы ў жыцці выпала рэдкая ўдача — прафесійна займацца справай, якая прыносіць асалоду і задавальненне. Тварыць з душой, захопліваю сюжэтамі

Габелен «Гродзенская ратуша 1784 г.»

і вобразамі, прыкмятаю у наваколлі багатую колеравую палітру — усё гэта майстрыха атрымала ў спадчыну ад бацькі. Галоўны ж бацькаў скарб — адзіны ў Беларусі вертыкальны ткацкі станок. Менавіта Фелікс Антонавіч

у сярэдзіне мінулага стагоддзя заснаваў у метадычным цэнтры творчую ткацкую лабараторыю, якая ўжо амаль 40 гадоў з'яўляецца для яго дачкі і працоўным кабінетам, і ўтульнай майстэрняй, і нават другім родным домам.

Экспазіцыя выстаўкі «Мой любви город» налічвае каля 50 аўтарскіх работ, сярод якіх — габелены, дэкаратыўныя пано і акварэльныя карціны. І гэта далёка не поўная калекцыя твораў Алены Феліксаўны. Палотны майстрыхі сёння ўпрыгожваюць інтэр'еры храмаў, дыпламатычных прадстаўніцтваў, з'яўляюцца каштоўнымі экспанатамі музеяў. Патамная ткачыха вельмі ганарыцца габеленам «Святая Троица», які ў якасці харугвы выкарыстоўваецца падчас святачнай працэсіі ў сталічным касцёле Святога Роха. Некаторыя творы Алены Шунейкі знаходзяцца ў Польшчы, Расіі, Францыі і Эстоніі. Бацькава тэхніка падвойнага і пераборнага аднабаковага ткацтва, якой валодае майстрыха, унесена ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь.

Намаляваная ніткамі гісторыя

Крыніца натхнення для Алены Феліксаўны — родны горад Гродна з яго архітэктурнымі жамчужынамі і зачаравальнай прыродай, пра што і сведчыць назва выстаўкі. Алена Шунейка — бадай адзіная ў вобласці майстрыха, якая настолькі дасканала валодае ўсімі таямніцамі габеленавай ніткі, што здолела віртуозна перадаць у творчасці нават энергетыку старажытных гродзенскіх храмаў! Вытканыя Фарны і Бернардынскі касцёлы яна па-мастацку ўдала адобіла вобразнымі выявамі Святога Духа. Наогул, кожнае палатно — гісторыя, напоўненая глыбокім зместам, філасофскімі рэбусамі і творчай фантазіяй.

Па прызнанні Алены Феліксаўны, тканыя акварэлі, напэўна, не былі б такімі цэласнымі і гарманічнымі, каб у іх стварэнні не ўдзельнічаў яе брат мастацтвазнаўца Яўген Шунейка. Менавіта ён малюе эксклюзіўныя эскізы для габеленаў. У творчым тандэме ствараюцца неверагодныя рэчы: у жывых вобразах паўстае гістарычнае мінулае Гродна, знакавыя постаці з розных эпох, адраджаецца Фара Вітаўта, маці-радзіма здабывае жаночае аблічча, а сярод велічных будынкаў вымалёўваецца родны дом...

Кожны наведвальнік выстаўкі можа не толькі палюбавацца экспанатамі, але і самастойна папрацаваць

Алена Шунейка.

за ткацкім станком. Майстар-клас з задавальненнем прапануе Алена Феліксаўна і яе здольная вучаніца Юлія Барадзіна. Дарэчы, работы маладой пераемніцы, метадыста цэнтры народнай творчасці, сталі адмысловым аздабленнем экспазіцыі. Падвойныя габелены, народныя лялькі, ажурныя карункі — рукаворныя цуды, выкананыя нашай сучасніцай па старажытных узорах, уражваюць і краюць за жывое.

Энергія — у прыродзе

Пачэснае месца на выстаўцы займаюць акварэльныя карціны Алены Шунейкі, напісаныя ў тэхніцы «a la prima». Усе работы пленэрныя. Ствараць «жывыя» акварэльныя замалёўкі з натуры — гэта таксама ўлюбёны занятак творчай сям'і Шунейкаў. Нёман, кветкі, лес, Каложа — знаёмыя з маленства мясціны знайшлі адлюстраванне на жывапісных палотнах. Кожная работа носіць глыбока асабісты характар, вабіць асаблівай колеравай вобразнасцю.

Наведвальніцаў выстаўкі «Мой любви город» чакае не толькі знаёмства з цікавымі экспанатамі. Кожная работа майстра — гэта своеасаблівы... аўтапартрэт, углядаючыся ў які можна выразна адчуць палітру пачуццяў, пашану да сямейных традыцый і роднага краю.

Ала БЯЛЬКЕВІЧ
Фота Цімура БАБКО

Чароўнасць звычайнага ў незвычайным

У выставачнай зале Баранавіцкага краязнаўчага музея ладзілася выстаўка Юрыя Хілько «Цень ветру», прымеркаваная да юбілею творцы, які нарадзіўся ў Баранавічах. Юрый ужо чацвёрты раз выстаўляецца ў родным горадзе. Чалавек мэтанакіраваны, шчыры, інтэлігентны, шмат гадоў плённа працуе на ніве айчыннай культуры. Пра гэта сведчаць яго дасягненні ў выяўленчым мастацтве.

Фота з сайту tvr.by.

Юрый Хілько.

Вось некаторыя з іх: лаўрэат прэміі Міжнароднага фонду славянскага пісьменства імя Кірылы і Мяфодзія, тройчы лаўрэат рэспубліканскіх выставак кніжнай графікі (дарэчы, частка гэтых работ экспанавалася і на юбілейнай выстаўцы), дыплом і медаль Беларускага аб'яднання мастакоў «За заслугі ў выяўленчым мастацтве» і інш. Работы мастака знаходзяцца ў зборах Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, Нацыянальнага цэнтры сучасных мастацтваў, абласных музеях нашай краіны і за межамі Беларусі — у Расіі, Германіі, Швецыі, Індыі, Польшчы, ЗША. Мастакоўскі вопыт Юрый Іванавіч шчодро перадае маладому пакаленню ў якасці выкладчыка Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў і загадчыка кафедры графікі.

Дык які ён мастак, Юрый Хілько? У чым самабытнасць, адметнасць? Яскрава ў ім адчуваецца прыхаваная ўнутраная моц. Як ні дзіўна, такое ж уражанне і ад яго карцін. Ні ў знешнасці аўтара, ні на яго палотнах вы не ўбачыце кідкасці, яркасці, выкліку. І аўтара, і работы вызначаюць сціпласць, стрыманасць.

Гэтыя ж рысы ўласцівы нашаму народу і роднай прыродзе. І зноў жа дзіўна: у абстракцыянісцкіх сюжэтах нейкім фантастычным чынам прачытваецца нацыянальны каларыт. У творцы бездакорны густ у выбары каларыстыкі, перспектывы. А назвы работ дапамагаюць злавіць настрой, разгадаць думку.

Нічога выпадковага. Назва выстаўкі «Цень ветру» выцягвае з глыбінь памяці радкі баранавіцкага паэта Венанцыя Бутрыма, які, на жаль, ужо не з намі:

І вецер, як нехлямяжы,

Таўчэцца між кронаў і хмар...

Цень... Загадкавасць... Мроя... Ілюзія...

Кадр... І разам з тым разважлівы спайкой і фундаментальнае стабільнасць... У тым і талент, што творцы падуладна сумясціць несумясцальнае.

У жывапісе Юрыя Хілько спалучаецца імгненнае і вечнае. Імгненнае — у намёку, недаказанасці. Вечнае — у фарбах, лініях, сюжэце. Няма мяжы паміж учора, сёння і заўтра. Гэты жывапіс і старажытны (ці не ад клінапісу і наскальнага малюнка), і сучасны (тэхнічны і выяўленчы сродкі), і з далёкай будучыні (прадвесце, прадчуванне і разам з тым непарушнасць сусвету).

Асноўны настрой выстаўкі міорны. Аўтар не «насяляе» свае палотны людзьмі, як бы жадаючы падкрэсліць: мы — часовыя, прырода — вечная. Як рака Нёман пад веліччу нябёсаў на карціне «Нёман каля Новага Свержання»:

На поўдзень коціцца ў бездані рака,

Як россып рос,

Не замуціўшы велічную плынь...

Сцябло ля ног, над лугам —

лук Стральца.

Лепей за Венанцыя Бутрыма і не скажаш. Нігуецца яго паэзія з мастацтвам Юрыя Хілько. Пераканацца ў гэтым або паспрацаваць можа кожны, хто пазнаёміцца з творчасцю мастака.

Вольга ЖЫГАР

Работа Юрыя Хілько
«Нёман каля Новага Свержання», 2020 г.

Дэтэктыў з адкрытым фіналам

Улічваючы тое, што беларусы любяць смя-
яцца (і з сябе не ў апошнюю чаргу), часам
ім гэтага рабіць зусім не хочацца. Прычын мож-
на назваць колькі заўгодна, як, прынамсі, ледзь
не ў любы перыяд. Што тычыцца тэатра, з упэў-
ненасцю можна сказаць: апошнія гады асабліва
запатрабаваны творы глыбока псіхалагічныя
і філасофскія, дзе знайшлося б месца для рэф-
лексіі, здольнасці, якой беларусам яшчэ вучыц-
ца... А вось з камедыяй сітуацыя складаная. Зда-
ецца, сёння рэжысёр вельмі рызыкue, ставячы
яе на сцэне і ведаючы пра негатоўнасць глядача
смяяцца.

Прэм'ера сямейна-аб'яднальнай, па вызначэн-
ні стваральнікаў, камедыі «Цёткі» павінна была
прайсці яшчэ некалькі месяцаў таму, але з-за не-
спрыяльных эпідэміялагічных умоў спектакль
у Беларускім дзяржаўным маладзёжным тэатры
не змаглі выпусціць да зімы. Нарэшце твор Аляк-
сандра Кароўкіна, які даволі часта ставіцца ў Расіі,
ажыў і паўстаў перад глядачамі на сцэне вялікай
залы мінскага тэатра.

У цэнтры сюжэта — старадаўні дом і яго жыхаркі,
мілья, пацешныя жанчыны. Менавіта яны і аказва-
юцца забытымі ў кругавароце падзей, звязаных
з жаданнем многіх неабыхавых завалодаць іх рада-
вым гняздом, размешчаным у самым цэнтры горада
на элітнай зямлі: «З самай раніцы экстрэмагантныя
цётчакі рыхтуюцца да прыезду любімага пляменніка.
Але нечакана да іх заяўляецца чыноўнік з дэпарта-
мента... Што атрымаецца, калі сабраць у адной ква-
тэры аферыста, прадзюсара-няўдачніка з яго раўні-
вай нявестай, артыста, які ўцёк з турмы, паліцэй-
скага і дзвюх дам «цікавага» ўзросту? А калі добрая
палова гэтай вясёлай кампаніі яшчэ і сваякі, якія не
асабліва ладзяць паміж сабой, забаўныя і абсурдныя
сітуацыі забяспечаны». Такім чынам стваральнікі
апісалі зачын гісторыі пра дзвюх жан-
чын, якіх, між іншым, зусім не хочацца
называць цёткамі, хутчэй цётчакмі. Дарэчы, у склад пастановачнай групы
ўвайшлі рэжысёр-пастаноўшчык Вік-
торыя Лугавая, мастак-пастаноўшчык
Вольга Грыцаева, мастак па касцюмах
Вікторыя Ця-Сен і балетмайстар-па-
станоўшчык Кірыл Балтрукоў. Наогул,
да гэтай невялічкай анатацыі аб спек-
таклі пра сюжэт амаль нічога дадаваць
не хочацца, каб не пазбаўляць чытача
ці глядача пэўнай часткі задавальнення,
не сапсаваць уражанне ад гісторыі і не
раскрыць інтрыгу, якая ўсё ж такі пры-
сутнічае. Гэта прымушае згадаць толькі
некаторыя сцэны і звярнуць больш ува-
гі на персанажаў.

Героі і «Цёткі»

Заслужаная артыстка Рэспублікі
Беларусь Наталля Анішчанка выканала
ролю адной з цёткаў — Разаліі, Раіса Сі-
дорчык сыграла яе сястру Грэту, Аляк-
сей Шутаў паўстаў у вобразе аднаго з
пляменнікаў — Роберта, роля друго-
га — крымінальніка Эрыка — дасталася
Анатолію Лагунцаву. Сяргей Шаранговіч сыграў
аферыста Бабакіна, а Сяргей Марговіч — ахоўніка
парадку Кувыкіна. Ролю нявесты Роберта Інгі вы-
канала Алена Зуй-Вайцяхоўская. Гэтае пералічэнне
ў пачатку неабходнае для таго, каб чытач ці глядач,
які, напэўна, знаёмы з магчымасцямі выканаўцаў,
мог параўнаць і ацаніць ступень іх пераўвасаблен-
ня. Ды і галоўнае ў спектаклі «Цёткі» — самі перса-
нажы і іх узаемадзеянне.

Сапраўды, кожная з дзеючых асоб — адлюстраванне
адной ці дзвюх адмоўных рыс, якія могуць быць уласці-
вы любому. Так, герой Аляксея Шутава — увасабленне
прагі нажывы. Нягледзячы на тое, што ў цэлым Роберт
выглядае як персанаж станоўчы (на такое ўражанне
ўплывае ў тым ліку і знешнасць акцёра), глядач усё
роўна адчувае: толькі выхаванне цёткаў зрабіла яшчэ
маленькага хлопчыка распешчаным. Іх можна абвіна-
ваціць і ў тым, што Эрык збіўся з правільнага шляху,
але гэтай сюжэтнай лініі не нададзена шмат увагі, таму
ўпэўнена штосьці сцвярджаць не выпадае. Інга — ад-
люстраванне рэўнасці, хоць часам небеспастаўнай, ды
істэрычнасці, якая тлумачыцца жаданнем рэжысёра
сканцэнтраванне увагу на камічнасці нейкіх сітуацый,

што, як правіла, імкнуцца рабіць
у розных серыялах і скетч-шоу.
У выпадку з нявестай Роберта
ўсе прычынна-выніковыя сувязі
зноў жа як на далоні: дзяўчына
нічога з сябе не ўяўляе, аднак гро-
шы бацькі дазваляюць ёй жыць
раскошна.

Не ў апошнюю чаргу ўсе гэ-
тыя акалічнасці абумоўліваюць
і стэрэатыпамі, і сапраўднымі
асаблівасцямі той ці іншай пра-
фесіі ці ладу жыцця, каб усе сэн-
сы становіліся назіральніку яшчэ
больш зразумелымі. Уласна кажу-
чы, ніводнага з герояў нельга на-
зваць адмоўным, хоць і да станоў-
чага кожнаму з іх далёка. Гэтага
патрабуе і жанр спектакля — фарс
з элементамі дэтэктыва, дзе героі
хутчэй марыянеткі, чым жывыя
людзі.

Гульня са стэрэатыпамі

Найбольш яскрава гэта выяўляецца ў такіх пер-
санажах, як Бабакін і Кувыкін. Апошні нібыта ство-
раны дзеля таго, каб крыху пазабаўляцца з клішэ
і стэрэатыпамі. Абаяльны і адначасова нязграбны,
герой адкрываецца глядачу як аматар серыялаў пра
міліцыю і летуценнік, які рады быць карысным ай-
чыннаму кіно ў якасці кансультанта. Сапраўднае
майстэрства — увесць час знаходзячыся на сцэне
ў міліцэйскай форме, акцёр здольны паўстаць і каў-
бам, і змагаром са злом, і прафесійным стралком,
і няўдалым каханкам. Усё гэта, вядома ж, пад саўнд-
трэкі з такіх тэматычных фільмаў, як, напрыклад,
«Добры, дрэнны, злы» ці «Прафесіянал» (музыка
Энія Марыконэ). Між тым герой Кувыкіна нібы ад-
сылае глядача да яшчэ аднаго яскравага героя кіно

Боба Тоала (стужка Джона С. Бейрда «Бруд» па ра-
мане Ірвіна Уэлша), але гэтая згадка толькі для па-
раўнання ступені іроніі ў абодвух выпадках.

Сцэнарна ж зноў такі найбольш пашанцавала Ся-
ргею Марговічу, які іграе Кувыкіна, і Анатолію Лагу-
ценкаву, выканаўцу ролі Эрыка. Апошняму на пра-
цягу ўсяго спектакля даводзіцца іграць не толькі
пляменніка цёткаў, але і медыцынскую сястру, і былую
каханую Роберта, прытым выглядае ён на праця-
гу дзеяння вельмі арганічна. Увесь час ён апрануты
ў жаночае, што не можа не быць крыніцай пікантных
здарэнняў. Гэтым героям неаднойчы выпадае магчы-
масць спавядацца глядачу падчас адмысловых мана-
логаў-адступленняў, якія нібыта не маюць істотнага
значэння для гісторыі, але дапамагаюць яе структу-
раваць і робяць пастаноўку адметнай.

На самым цікавым месцы...

Галоўныя ж гераіні — сёстры Грэта і Роза — хоць
і пражылі разам шмат гадоў, не вельмі падобныя.
Старэйшая Грэта заўсёды скардзіцца на свае боль-
кі, але на самай справе яна вельмі энергічная дама,
якую не так лёгка падмануць. Такого не скажаш пра

малодшую Разалію — вось хто ў гэтай маленькай
сям'і з'яўляецца ўвасабленнем наіўнасці і дабрыні.
У большай ступені менавіта ўзаемаадносіны паміж
сёстрамі, а не казусныя сітуацыі з трупам, які ажыў,
і ўцёкачом, ствараюць дабрадушную атмасферу
спектакля. Між тым стваральнікі нават не спраба-
валі ўнесці ў пастаноўку нейкія элементы белару-
скай рэчаіснасці. Калі ў творы згадваюцца грошы,
то гэта расійскія рублі; адзіны горад, які называец-
ца на працягу дзеяння, — Масква; большая частка
імён, паміж якімі можна правесці ўмоўную рысу
паходле паходжання і ўжывання, даволі экзатыч-
ныя; задума з прадзюсарам-няўдачнікам таксама
больш стасуецца з рэаліямі расійскага шоу-бізне-
су. Складана сказаць, як бы змяніўся спектакль
з улікам адсылак да нашай краіны (мусіць, яны
былі б як нельга дарэчы і зрабілі б пастаноўку ме-
ней прадказальнай), але, відавочна,
рэжысёр імкнуўся прадставіць на сцэ-
не ўсё ж такі замежную п'есу. Магчыма,
беларускаму глядачу ва ўмовах няхай
і не суцэльнай ізаляцыі гэтага якраз
не хапае.

«Цёткі» — той спектакль, за прагля-
дам якога можна прыемна бавіць ве-
чар. Пастаноўка без спроб асэнсавання
сусветных праблем, без прэтэнцыёз-
насці і мудрагельства, са шматлікімі
бязглуздымі «даганялкамі», хуткімі
рухамі, красамоўнымі жэстамі ды ім-
гненнымі позіркамі. Твор пабудаваны
на нечаканасцях не столькі для гляда-
ча, колькі для герояў, і гэтая шчырасць
робіць яго яшчэ больш прываблівым.
Ды ўважлівы глядач, якога паўсюль на-
ганяюць скандалы на падставе ўсякага
роду гвалту, неталерантнасці і праблем
выхавання, не можа не заўважыць зга-
дак пра даволі сур'ёзныя тэмы. Але са-
праўды ўсё застаецца толькі на ўзроўні
напаміну — спектакль адразу ж ад-
кідае ўсю глыбакадумнасць і нежар-
тоўнасць як непатрэбныя і недарэчныя
для фарсу.

Аднак фінал, здаецца, ужо надта нечаканы для ўсіх,
быццам аўтар вырашыў паставіць кропку на самым
цікавым месцы, а дакладней — у самы складаны для
ўсіх герояў момант. Але некаторыя тлумачэнні былі б
для глядачоў проста неабходнымі (кшталту высвятлен-
ня сітуацыі з атручаным піражком), ды і, шчыра кажу-
чы, у фінале так і прасіўся крапальны эпізод, звязаны
з адносінамі паміж пляменнікамі і цётчакмі. Зрэшты,
трэба аддаць належнае ўсёй трупі. Акцёры ігралі з аса-
блівым настроем, і ўзнікала адчуванне, што яны і самі
не супраць падахвоціць публіку, пасмяяцца адзін з ад-
наго і са становішча, у якое іх паставіў рэжысёр.

Тым часам Беларускі дзяржаўны маладзёжны
тэатр напярэдадні новага года вырашыў парада-
ваць глядача і прапаноўвае спектаклі на любы густ.
Сярод разнастайных пастановак — рамантычны
трылер «Англіская рулетка», спектакль-інтэрак-
тыў «СкелеТЫ», мюзікл «Пра Фядота-стральца»,
казкі для дзяцей «Марозка» і «Папалуска» ды мно-
гае іншае.

Яўгенія ШЫЦЬКА
Фота з сайта Беларускага дзяржаўнага
маладзёжнага тэатра

Бельскі фотаздымак Яўгена Хлябцэвіча

Летась у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася выстаўка «Руплівец бібліятэчнай справы», прысвечаная 135-годдзю з дня нараджэння Яўгена Хлябцэвіча (1884—1953) — беларускага нацыянальнага дзеяча, бібліятэказнаўца, бібліёграфа, перакладчыка, літаратуразнаўца, кандыдата педагогічных навук. Сярод экспанатаў, прадстаўленых у экспазіцыі, позірк прыцягнуў рэдкі здымак маладога Яўгена Хлябцэвіча. Фота было зроблена ў майстэрні Рабекі Баткоўскай з Бельска (цяпер Польшча).

Сапраўды, у 1897 годзе сям’я Хлябцэвічаў пераехала ў вёску Кленікі Бельскага павета, дзе бацька Яўгена Іван Хлябцэвіч пачаў службу святаром. У Кленіках ён арганізаваў некалькі пачатковых школ, быў загадчыкам бесплатнай народнай бібліятэкі. А Яўген у 1900 годзе скончыў Жыровіцкае духоўнае вучылішча, пасля — Віленскую праваслаўную духоўную семінарыю.

Жывучы ў Вільні, Яўген Хлябцэвіч пазнаёміўся з прадстаўнікамі беларускай інтэлігенцыі, актыўна ўключыўся ў беларускі нацыянальна-вызваленчы рух. Падтрымліваў цесныя сувязі з рэдакцыямі беларускіх газет «Наша доля» і «Наша ніва», дасылаў туды розныя

допісы, многія з іх падпісваў псеўданімам Халімон з-пад пушчы.

Калі сям’я Хлябцэвічаў пераехала на Бельшчыну, Яўгену было 13 гадоў. А здымак ў фотаатэлье зроблены пасля 1901 года. Хутчэй за ўсё ў 1904 годзе, калі Яўгену споўнілася 20. Чаму ён выбраў менавіта фатографа

Рабеку Баткоўскую? І колькі такіх майстроў тут было на пачатку XX стагоддзя? На гэтыя пытанні мне дапамог адказаць крязнавец, выдавец, беларус з Бельска Дарафей Фіёнік, які ведае пра сваю Бельшчыну, здаецца, усё. А пра гісторыю фотаатэлье Баткоўскай і іншых бельскіх фатографаў Дарафей напісаў нават спецыяльны артыкул і апублікаваў яго ў сваім часопісе «Бельскі Гостінэц» (2006, № 33).

Паводле Дарафея Фіёніка, гісторыя атэлье Баткоўскіх, якое заснаваў Натан Мэнтэль, пачалася ў 1891 годзе. Неўзабаве ён перадаў яго свайму вучню Ізаку Тыневіцкаму, а той перапрадаў потым Фішэлю Гольцману. Ён узяў сабе вучняў — сям’ю Баткоўскіх, якая і стала ўласнікам атэлье. А Гольцман пераехаў у Кобрывн, дзе заснаваў уласнае атэлье, якое працавала да сярэдзіны XX стагоддзя. У Кобрыне, дарэчы, і цяпер жывуць яго спадчыннікі, сярод якіх — дырэктар фабрыкі цацак «Палессе».

Дзякуючы фотаатэлье Рабекі Баткоўскай мы маем сёння цудоўны здымак Яўгена Хлябцэвіча. Дарэчы, у 1906 годзе Яўген Хлябцэвіч стаў студэнтам Юр’еўскага ўніверсітэта, а праз год перавёўся ў Пецярбургскі ўніверсітэт. Тут ён рэдагаваў «Кніжны і бібліятэчны лісток» пецярбургскай газеты «Новая Русь» і дапамог надрукавацца на яе старонках Янку Купалу.

Будучы студэнтам Яўген Хлябцэвіч выступаў на I Усерасійскім з’ездзе па бібліятэчнай справе з дакладам «Развіццё бібліятэчнай справы на Беларусі». А калі скончыў універсітэт, працаваў інструктарам Беларускага пададдзела аддзела асветы нацыянальных меншасцей Народнага камісарыята асветы РСФСР у Кіеве.

У 1919 годзе атрымаў новую пасаду — узначаліў бібліятэчнае аддзяленне Палітычнага ўпраўлення Рэўваенсавета РСФСР, а пасля перайшоў у Народны камісарыят асветы.

З 1943 года Яўген Хлябцэвіч працаваў у Маскоўскім бібліятэчным інстытуце, шмат пісаў, абараніў кандыдацкую дысертацыю. У Маскве і пражыў апошнія гады: яго не стала ў кастрычніку 1953 года.

У шчырых адносінах Яўген Хлябцэвіч быў з Янкам Купалам і Якубам Коласам. Перапісваўся з Максімам Багдановічам. Як сцвярджаў даследчык творчасці Яўгена Хлябцэвіча Віталь Скалабан, чатыры лісты Багдановіча да Хлябцэвіча захоўваліся напярэдадні вайны ў Акадэміі навук БССР. Мусіць, іх перадаў яшчэ ў 1920-я гады ў Інбелкульт сам Яўген Хлябцэвіч. Ці пакінуў ён копіі Багдановічавых лістоў у асабістым архіве? Адказаць на гэтае пытанне пакуль немагчыма.

Сяргей ЧЫГРЫН
Фота прадастаўлена аўтарам

У свет творчасці

Пабачыў свет трэці нумар штогадовага альманаха «Берасцейская скарбніца», заснавальнікам якога з’яўляецца Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ. У новым выпуску прадстаўлены проза, паэзія, публіцыстыка пісьменнікаў Брэстчыны.

У першы раздзел «75 мірных гадоў» увайшлі творы Жанны Завацкай, Юрыя Мацюшкі, Зінаіды Навасад, Надзеі Парчук, Георгія Тамашэвіча, прысвечаныя адвазе і мужнасці на вайне. Тут жа навела Расціслава Бензерука «Сустрэча ў зялёным жыце» і ўрываек «Развітанне» з аповесці «Там, за Дняпра-Бугам» ветэрана Вялікай Айчыннай вайны Васіля Літвінчука, які, на жаль, нядаўна сышоў у нябыт.

Паэтычная рубрыка «Жамчужныя россыпы» парадзі чытачоў яркімі творчымі знаходкамі і пяшчотай пачуццяў. У прыгожы свет паэзіі запрашаюць Галіна Бабарыка і Васіль Казачок са Століншчыны, Святлана Сцепанчук і Віктар Рэчыц з Івацэвіч, Галіна Брэзіна з Лунінца, Ніна Гарагляд і Настасся Нарэйка з Камянца, Іван Дацкевіч з Пінска, Юрый Мацюшка з Баранавіч, берасцейцы Васіль Баннаў, Зінаіда Дудзюк, Ганна Ігнацюк, Ірына Морых, Любоў Красеўская і інш.

Проза прадстаўлена творамі фантаста Сяргея Беляра з Брэста і пісьменніка, крязнаўцы Веняміна Бычкоўскага з Івацэвіцкага раёна. Пісьменнікі па-рознаму паказваюць праявы зла і дабрыві, праблемы росту бездухоўнасці.

У рубрыцы «Ратнае поле» прадстаўлены нарыс аўтара гэтых радкоў «Месца сустрэчы змяніць нельга» пра ўраджэнку Брэста Надзею Папову, якая стала знакамітым рэжысёрам, актрысай, здымалася на адной пляцоўцы з Уладзімірам Высоцкім, але, на жаль, трагічна загінула на чужыне.

У раздзеле «Magistra vitae» Сяргей Мартынюк прапануе працяг сваёй даследчай працы, новая частка якой называецца «Норны ў германа-скандынаўскай міфапаэтычнай традыцыі».

Спадзяёмся, што ў наступным годзе да працы над альманахам далучацца новыя таленавітыя аўтары, пашырацца тэматычныя рубрыкі — і берасцейская скарбніца зноў папоўніцца цікавымі творамі.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

У літаратурным клубе «Шчырасць» пры публічнай бібліятэцы № 22 г. Мінска адбыўся творчы вечар творчага і сямейнага дуэта гісторыкаў-публіцыстаў, членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі Ірыны Масляніцкай і Міколы Багадзяжа.

Прадставіў гасцей кіраўнік клуба, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў, які ўручыў Ірыне Аляксандраўне і Міколу Канстанцінавічу медалі сталічнай творчай суполкі «Максім Багдановіч» за творчыя дасягненні і актыўную грамадскую дзейнасць.

Ірына Масляніцкая нарадзілася ў горадзе Пачынак Смаленскай вобласці (Расія). З 1972-га жыве ў Беларусі. У 1983 годзе паступіла на факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працавала ў айчынных перыядычных выданнях, сярод якіх і газета «Літаратура і мастацтва».

Да ўсяго творца — аўтар шэрагу публіцыстычных кніг па гісторыі Беларусі: «Слава і няслаў» (сумесна з М. Багадзяжам), «Радзівілы — нясвіжскія каралі» (сумесна з М. Багадзяжам), «Млын на сямі колах. Беларускія народныя легенды і паданні», «Кавалеры і дамы Беларускага Рэнэсансу» і інш.

Кніга «Легендарныя героі беларускай гісторыі XI—XIX стст.» (сумесна з М. Багадзяжам) будзе намінавана на Нацыянальную літаратурную прэмію Рэспублікі Беларусь у 2021 годзе.

А яшчэ Ірына Масляніцкая — аўтар 10 гістарычных п’ес, з якіх дзве — «Крыж Еўфрасінні Полацкай»

і «Абеляр і Элоіза» — былі адзначаныя як пераможцы ў конкурсах нацыянальнай драматургіі, арганізаваных СТД Беларусі. У 2009 годзе Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Якуба Коласа (г. Віцебск) здзейсніў пастаноўку п’есы «Крыж Еўфрасінні Полацкай». Даследчыца таксама сцэнарыст дакументальных тэлефільмаў студыі «Летапіс» — «Гаспадыні Нясвіжа», «Нясвіжскія фарны», «Нясвіжскія адлюстраванні», адзін са сцэнарыстаў 13-серыйнага дакументальнага тэлепраекта «Беларусь. Летапісь времён».

Мікола Багадзяж нарадзіўся ў Барысаўскім раёне. У 1984 годзе скончыў гістарычны факультэт БДУ. Працаваў настаўнікам гісторыі на Міншчыне, у аддзеле археалогіі Інстытута гісторыі НАН Беларусі, у Беларускам дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту. Займаецца даследаваннем і прапагандай гісторыі Беларусі. Шэраг артыкулаў прысвяціў радаводу Чапскіх, былых уладальнікаў Станькава, запісаў пра іх легенды і паданні.

Падчас імпрэзы гучалі пытанні да гасцей: як знаходзяць тэмы для новых кніг, якімі гістарычнымі звесткамі карыстаюцца, як складаецца тэкст у суаўтарстве, чаму кнігі выдаюцца як навукова-папулярныя выданні і інш. Прагучалі і словы падзякі ад супрацоўнікаў бібліятэк за цікавы і даступна выкладзены гістарычны матэрыял у кнігах для падлеткаў. Гэтыя выданні ўжо доўгі час карыстаюцца вялікім попытам у кніжніцах.

Аляксандра КАРЖАНЕЎСКАЯ

Шляхамі Блока

Напрыканцы лістапада літаратурная грамадскасць адзначыла 140-годдзе з дня нараджэння вялікага рускага паэта Аляксандра Блока. 40 гадоў таксама сёлета спаўняецца музею паэта ў палескай вёсцы Лапаціна, што на Піншчыне.

Лёс А. Блока цесна звязаны з Беларускім Палессем. У ліпені 1916 — сакавіку 1917 года, падчас Першай сусветнай вайны, ён праходзіў тут ваенную службу — займаўся ўмацаваннем абарончых збудаванняў. Паэт аказаўся на Піншчыне, зусім побач з перадавымі часцямі рускай арміі. Праўда, ён не напісаў ні аднаго верша, але адправіў 59 пісьмаў жонцы ў Петраград, маці ў Падмаскоўе, ў рэдакцыі і тэатры, дзе ішлі рэпетыцыі яго п’ес. Менавіта па гэтых лістах літаратуразнаўцы зафіксавалі

палескі шлях Аляксандра Блока. На Піншчыне паэт «кватараваў» у вёсках Камень, Пагост-Загародскі, Новы Двор, Парахонск, Калбы, Лапаціна...

Чатыры дзесяцігоддзі таму, напярэдадні 100-годдзя з дня нараджэння паэта, і быў адкрыты адзіны ў той час на прасторы Савецкага Саюза літаратурны музей А. Блока.

— У савецкі час музей быў шырока вядомы не толькі сярод аматараў паэтычнага слова, — адзначыў навуковы супрацоўнік Лапацінскай бібліятэкі музея А. Блока Валерый Грышкавец.

Дарэчы, сёлета, ў час святкавання Дня пісьменства ў Бялынічах, Валерыю Фёдаравічу быў ўручаны дыплом лаўрэата Нацыянальнай літаратурнай прэміі ў намінацыі «Паэзія». У кнігах водгукаў, бадай, няма ніводнага рэгіёна Расійскай Федэрацыі, дэлегацыі якіх не пакінулі б свае запісы. Тое ж можна сказаць і пра

Украіну, а таксама пра іншыя рэспублікі былога СССР.

Пасля адкрыцця музея 2 лістапада 1980 года на Піншчыне ў першую нядзелю жніўня амаль штогод праходзілі «Блокаўскія святы паэзіі». Іх удзельнікамі былі беларускія паэты і журналісты, літаратары з Масквы і Ленінграда, з іншых гарадоў Савецкага Саюза.

Цяпер дзейнасць музея значна ажывілася. Усё часцей у Лапаціна прыязджаюць на экскурсіі школьнікі і навуэнцы сярэдніх спецыяльных устаноў — наведваюць Калбы, дзе захавалася капліца XIX стагоддзя, якую паэт двойчы маляваў у сваім альбоме. Мясцовыя жыхары называюць яе «капліцай Блока». Сваімі абрысамі (пра гэта паэт пісаў жонцы Любові Мендзлеевай) яна нагадвала Блоку храм у падмаскоўным Тараканаве, дзе яны вянчаліся.

Тамара ШЧАРБАКОВА

Анджэйкі — час варажбы

Імкліва надыходзіць чарговы Новы год. Але пакуль мы дачакаемся, каб пад бой курантаў загадаць жаданне, ёсць магчымасць зрабіць гэта ўжо цяпер. Ды і не толькі загадаць, але і паваражыць.

Напрыканцы лістапада ў Польшчы адзначаюць Анджэйкі і Катажынкi — святы, падчас якіх дзяўчаты і хлопцы варажаць на нарочных і... на будучыню. Гэтае свята некалі было надзвычай папулярным і ў каталікоў Гродзенскага раёна. Цяпер жа традыцыі яго правядзення захоўваюць у г. п. Сапоцкін, аграгарадку Адэльск і яго ваколіцах.

Святы традыцыйна звязаны з варажбой. На Катажынкi варажылі хлопцы, на Анджэйкі — дзяўчаты.

— Сёння ўсё радзей варажаць на будучага мужа або жонку, а раней у гэтую ноч у нас былі вясельныя забавы, танцы, песні. Варажылі нават дзеці. На Катажынкi амаль не варажылі, у нас традыцыя захавалася толькі на Анджэйкі, — успамінае жыхарка Адэльска Марыя Кандрусевіч.

Дарэчы, свята названа ў гонар святога Анджэя, імяніны якога прыпадаюць на 29—30 лістапада. Пабеларуску называлася б Андрэйкі — ад імя Андрэй, але будзем гаварыць Анджэйкі, згодна з польскім арыгіналам.

Абрад мае доўгую гісторыю. У даўнія часы дзяўчаты збіраліся вечарам 29 лістапада і пачыналі варажыць. Варажба заканчвалася ў ноч на 30 лістапада. У польскай традыцыі Анджэйкі — гэта таксама апошні дзень, калі можна весяліцца і праводзіць розныя забаўляльныя вечарыны, бо пазней пачынаўся Адвэнт — час падрыхтоўкі да Раства, спалучаны з постам.

Дык вось, асноўным пытаннем, якое цікавіла дзяўчат, было: калі і за каго яны выйдучь замуж. Бо ж вядома: раней замужжа для дзяўчыны з'яўлялася самай галоўнай справай у жыцці.

— Дзяўчаты хуценька хапалі ў хаце бярэмя дроў і з ім выбягалі на вуліцу, каб палічыць. Цотны лік азначаў хуткае вяселле. Паненкі таксама лічылі штыкетнік: «Тынь, тынец, кавалер, удавец». Калі выходзіў цотны лік (пара), то трэба было рыхтавацца да замужжа. А з якога боку меў прыехаць кавалер? А з таго, з якога вечарам забрахаў сабака, — дзеліцца ўспамінамі Марыя Вігмундаўна.

На Анджэйкі нельга было плакаць, таму што гэта азначала слёзы на ўвесь наступны год. Пры гэтым рэкаментавалася грызці арэхі, каб зубы былі здаровыя.

Дзяўчаты, сабраўшыся ў хаце, варажылі на тое, якая з іх першай выйдзе замуж. Сядалі ў кола на падлозе, і кожная насупраць сябе насыпала жменю ячменю. Усярэдзіну кола пускалі пеўня. І тая дзяўчына павінна першай выйсці замуж, жменьку ячменю якой птушка пачынала дзяўбсці першай. Дарэчы, такія ж варажбы былі і на Каляды.

— Увогуле, спосабаў варажбы было шмат. Адзін з папулярных — пры дапамозе растопленага воску, які лілі праз вушка старога ключа ў халодную вадку і глядзелі, што атрымалася, ды інтэрпрэтавалі вылітую фігуру. Застылую постаць падносяць да сцяны і свецяць на яе так, каб атрымаўся выразны цень, а ўжо па ёй спрабуюць разгадаць, што падрыхтаваў лёс. Калі васковая фігура нагадвала ксяндза, то гэта магло азначаць хуткае вянчанне. Сёння гэта толькі весёлая забава, — распавяла Святлана Ганчыц, бібліятэкар Сапоцкінскай гарпяскавай бібліятэкі-цэнтру турызму і краязнаўства, дзе варажба на Анджэйкі вельмі папулярная і сёння.

А чаму варажылі менавіта на Анджэйкі? А таму, што святы Анджэй з'яўляецца патронам незамужніх дзяўчат. Каб хутчэй выйсці замуж, паненкі ў малітвах прасілі дапамогі менавіта ў яго. Дарэчы, традыцыя Анджэек была характэрна не толькі для каталікоў, але і для праваслаўных у некаторых рэгіёнах, але ў Гродзенскім раёне пра гэта ніхто з праваслаўных не чуў.

Як паведамілі старажылы Адэльска, існавала традыцыя зрэзвання галінак вішні напярэдадні Дня святога Анджэя. Іх ставілі ў вадку. Калі галіна на Каляды пачынала зацвітаць, гэта азначала хуткае замужжа.

Гэтыя два святы непарыўна звязаны адно з адным: «Катажына ключы страціла, а Анджэй іх знайшоў і скрыпкі замкнуў», таму што дню святога Анджэя напярэднічае калядны пост, калі ўжо ніякія скрыпкі гуць не павінны.

А што ж рабілі хлопцы? Яны таксама не заставаліся ўбаку і хацелі даведацца пра сваю будучыню. Варажылі напярэдадні Дня святой Катажыны, 24 лістапада.

Падчас варажбы на Анджэйкі.

Як можаце здагадацца, гэты дзень называецца Катажынкi — у гонар святой. З цягам часу Катажынкi ў Гродзенскім раёне зусім зніклі.

Хочаце даведацца імя нарочнага — абірайце яблыкi. Гэта яшчэ адзін просты і вельмі папулярны ў дзяўчат спосаб варажбы. Трэба зрэзаць з яблыка тонкі пласт адной стужкай і лупіны кінучь за спіну. Вельмі часта яны падаюць так, што можна ўбачыць літару, на якую будзе пачынацца імя будучага мужа.

Самым цікавым і незвычайным магічным абрадам на свяце Анджэйкі ў Сапоцкіна была, мабыць, гульня з абуткам маладзіц! Усе незамужнія дзяўчаты здымаюць адзін боцік (з левай нагі) і складаюць абутак у адну лінію ад супрацьлеглай сцяны па напрамку да выхаду і перастаўляюць іх: апошні боцік ставіцца перад першым, і так да таго часу, пакуль адзін з іх не закрэне парог. Тая дзяўчына, якой належаў гэты шчаслівы боцік, выйдзе замуж першай.

А пакуль этнографы будуць высвятляць, чаму менавіта святы Андрэй — апостал, рыбак і папличнік Хрыста — стаў заступнікам для восеньскіх варажб, я ўпэўнена, добрая традыцыя адзначаць свята не знікне.

Наталля РАМАНОВІЧ, фота аўтара

Розгары, якія спраўляюць на Чашніччыне

Народныя абрады — найлепшы ўспамін пра маленства для выходцаў з глыбінкі. Пра Купалле, Калядкі, Масленіцу і менш вядомыя мясцовыя традыцыі яны ахвотна распавядаюць унукам і праўнукам. Зрэшты, не толькі распавядаюць...

Ёсць на Беларусі мястэчкі, дзе элементы нематэрыяльнай культурнай спадчыны клапатліва захоўваюцца, перадаюцца праз пакаленні, яднаюць сталасць і маладосць. Адно з такіх — аграгарадок Лукомль у Чашніцкім раёне.

Нядаўна ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь быў занесены абрад «Розгары», які захаваўся ў аграгарадку Лукомль — адным з найстарэйшых паселішчаў у Беларусі (вядома з IX стагоддзя). А гісторыя Розгараў, паводле краязнаўцаў, пачынаецца ў XVIII ст. Абрад прадстаўляе паўночна-ўсходні тып беларускага Русальнага тыдня і характэрны для абмежаванай тэрыторыі (Чашніцкі, Лёзненскі, Дубровенскі раёны і ўсход Сенненскага). Праводзіцца на 8-ы дзень пасля Тройцы ў панядзелак. Што ён сабой уяўляе?

...Пасля захаду сонца дзяўчаты і жанчыны ў паўсядзённым адзенні сустракаюцца на ўскрайку вёскі. Ідучы па дарозе да найбліжэйшага жытнёвага поля, збіраюць кветкі, зёлкі, галінкі дрэў. На ўзмежку поля адна з удзельніц зажынае сноп. Астатнія спяваюць і ўюць вянок з кветак, у які абавязкова ўплятаюць каласкі. Вянок павінен быць такога памеру, каб праз яго мог прайсці чалавек. З песняй нясуць калектыўны твор у вёску. Каля першай хаты ўдзельнікі абраду клічуць з дому гаспадароў, запрашаюць іх прайсці праз вянок тры разы, каб магічным чынам забяспечыць здароўе, багацце, дабрабыт. Сустракаючы па дарозе моладзь, прапануюць паваражыць на каханне, лёс. Пакуль праходзяць вёску, на двары ўжо цямнее. Але ўдзельнікі абраду павінны зайсці намогілікі і павесіць там вянок на самае высокае дрэва, каб адкупіцца ад гневу русалак. Як толькі вянок займае пачэснае месца, выскоквае «русалка»

Лукамчане спраўляюць Розгары.

і праганяе людзей. Яны вяртаюцца ў вёску, каб прадоўжыць святкаванне за агульнай вячэрай.

Абрад вельмі прыгожы і цікавы. У дзеянні бяруць удзел амаль усе лукамчане, выклікаюцца гаспадары з кожнай хаты. Далучаюцца і жыхары суседніх вёсак, а таксама госці-гараджане. Лічыцца, што вянок, сплечены падчас Розгараў, мае лекавыя ўласцівасці. Яго выкарыстоўваюць для лячэння жывёлы.

Абрад запісаны супрацоўнікамі раённага аддзела культуры і былым дырэктарам Лукомльскага сельскага Дома культуры Тамарай Садоўскай са слоў старажылаў вёскі Ротна ў 1990 годзе. Найстарэйшая апавядальніца Наталля Дубіцкая нарадзілася ў 1914 годзе. Вялікая роля ў захаванні і існаванні Розгараў належыць фальклорнаму калектыву «Вяскоўцы», які працуе пры Лукомскім СДК.

Ірына ТОРБІНА, фота аўтара

Лад жыцця ад продкаў

Выстаўка «Знакі жыцця» працуе ў музейна-выставачным комплексе Гісторыка-культурнага музея-запаведніка «Заслаўе». У экспазіцыі — пісанкі Вольгі Хачковай і выцінанкі Наталлі Сухой.

Нашы продкі былі людзьмі майс-травітымі, мелі багатую фантазію, што і пацвярджаецца разнастайнасцю матэрыяльнай народнай творчасці. Выцінанкі часцей за ўсё стваралі на белай, а часам і каляровай паперы. Выразалі іх з дапамогай нажніц, нажа, ляза і іншых падручных прадметаў. Вырабы мелі розныя сюжэты, часта ўвасобленыя ў геаметрычных формах, што шматразова паўтараліся. Нярэдка выцінанкі замацоўвалі на вокнах, каб было відаць адна-вяскоўцам, якія руплівыя гаспадары тут жывуць.

Пісанкі — гэта размаляваныя пры дапамозе воску, фарбавальнікаў і спецыяльных інструментаў курыныя яйкі, якія адлюстроўваюць велікодныя традыцыі. У гісторыі выцінанкі і пісанкі на Беларусі вядомы перыяды росквіту і заняпаду. Ды гэтае мастацтва захавалася да нашага часу і цікавіць як аматараў, так і прафесійных майстроў, і такі занятак не проста творчасць, а лад жыцця.

Каб пабачыць выдатныя работы Вольгі Хачковай і выцінанкі Наталлі Сухой на свае вочы і натхніцца, завітайце ў Заслаўе на выстаўку «Знакі жыцця».

Міра ІЎКОВІЧ

Вынікі

Музыка цуду ўзнiкнення

Беларуская паэтка і эсэістка Таня Скарынка некалькі тыдняў таму атрымала расійскую літаратурную прэмію Андрэя Белага за кнігу «И все побросали ножи». Раней яе тэксты з’яўляліся ў часопісах «Воздух», «Сибирские огни», «Малодосць», «Крепцатик», сеткавых выданнях «Полутона», TextOnly, «Двоеочие», «Литература» і многіх іншых. У 2016 годзе яе зборнік эсэ трапіў у шорт-ліст прэміі Гедройца, у 2017-м аўтарка стала фіналісткай расійскай Грыгор’еўскай паэтычнай прэміі. Пра эмоцыі ад прэміі Белага і тое, як ствараюцца вершы, Таня Скарынка распавяла карэспандэнту «ЛіМа».

— Памятаеце свой першы тэкст? Калі і чаму ён з’явіўся?
— Я напісала яго 8 сакавіка для мамы. Гэта быў 3 ці 4 клас. Той верш памятаю да сёння.
— А калі вы сталі ўспрымаць сябе як сур’эзнага аўтара? Чаму пачалі пісаць?
— Гатоў у 18. Ранейшыя дзіцячыя вершы былі пра выдуманых свет, героямі чамусьці заўсёды былі жывёлы. Калі пішаш, можна выдумаць новы свет, якога да цябе не было. Такі цуд узнікнення да гэтага часу мяне здзіўляе.
У нашым двары была бабуля, ветэран вайны. Яна збірала нас і давала заданні: мы вялі чытацкія дзённікі, пісалі вершы. Нас было 6—7 дзяўчынак, але ніхто не працягнуў, акрамя мяне.
Пасля ў юнацтве я трапіла пад уплыў Лоркі. Мяне зачэпала яго свабода, яркія іспанскія вобразы. Пачытаўшы, усю ноч пісала, а раніцой вырашыла, што я паэт і вучыцца мне ні ў якім інстытуце не трэба, таму што паэтаў нідзе не вучаць.
— Якія яшчэ аўтары на вас так моцна паўплывалі?
— І дагэтуль я пад уплывам Чэслава Мілаша. Ёсць аўтары, якіх прачытаў і праз нейкі час забыўся, а ёсць тыя, хто суправаджае пастаянна. У 2002 годзе прывезла з Польшчы яго зборнік «Другая прастора» і нават пераклала частку вершаў. У раёнцы надрукавалі

Фота з асабістай старонкі ў facebook.

Таццяна Скарынка.

пераклады, і я падала іх на журналісцкі конкурс імя Гедройца — не пісьменніцкі, а іншы, які разглядаў менавіта журналісцкія публікацыі з раёнак. Атрымала дадатковую намінацыю, мяне запрасілі ў амбасаду і нават далі 50 еўра. Гэта, напэўна, быў самы дзіўны выпадак заробку на літаратурнай справе.
— З чаго пачынаюцца вашы вершы: з першага ці апошняга радка? Ці заўважаеце вы якія-небудзь асаблівасці ў гэтым працэсе?
— Часцей за ўсё я спачатку чую рытм. І адбываецца гэта звычайна падчас засынення або працынання.

Свядомасць мутная, у галаве невядома што, нейкія ўрыўкі. І прыходзіць нейкая фраза, я хапаюся за яе выцягваю. Звычайна гэта першы радок, верш дапісваецца да яго нібы сам па сабе. Для мяне галоўнае — захаваць гэтае гучанне, словамі як нотамі. І пішу за адзін раз, апошнім часам нічога не выпраўляю.
— Ці заўважылі нейкія змены ў тэкстах, калі перасталі рэдагаваць?
— Можа, яны і ёсць, але не звяртаю на іх ўвагі. Мне проста няма калі, ды і ўсё роўна. Цяпер я пішу няшмат, няма падстаў для натхнення. Калі атрымліваецца, то апісанне нейкіх простых сітуацый, размоў, каб трохі адцягнуць увагу ад цёмных думак.
— У вас ёсць публікацыі ў многіх расійскіх літаратурных выданнях і цяпер — прэмія Андрэя Белага. Вас можна лічыць аўтарам, упісаным у рускі літпрацэс. Ці заўважаеце істотныя адрозненні ў рускім і беларускім літаратурных працэсах? Які вам бліжэй?
— Не ведаю, куды я ўпісана. Я выступала і ў Мінску, і ў Піцеры, і ў Маскве, і ў Рызе, у Цюмені і Кіеве. Усюды блізкія людзі, сябры. Мне здаецца, што калі прыходзіць чытаць і слухаць вершы, заўсёды збіраюцца свае, усе адно аднаму рады, усе гавораць па-руску. У Мінску — і па-беларуску. І не бачу і не адчуваю ніякіх адрозненняў. Паэт піша не для таго, каб быць кудысьці ўпісаным.
А наконт прэміі Белага, я дагэтуль не магу паверыць. Займаешся нейкімі звычайнымі справамі, ідзеш у краму, гатуеш ежу, і раптам успамінаеш: а ў мяне прэмія Андрэя Белага.
— Ці ёсць у Беларусі прэміі або часопісы, у якіх вы былі б гэтак жа рады перамагчы або надрукавацца?
— Усе мараць пра прэмію Гедройца. Я таксама.
Ніколі не друкавалася ў «Нёмане». Рэцэнзія на мой зборнік друкавалася, а тэксты — не, хаця было б лагічна. Істотней за друкаваныя выданні, прэміі і ўсё астатняе калі атрымліваецца верш, за які не сорамна перада сабой.

Дар’я СМІРНОВА

Паэтка з меха

Андрэй СІДАРЭЙКА

Інструкцыя па завабліванні муз

Кожны аўтар жадае, каб яго наведала Муза. Нехта проста чакае яе з’яўлення, а хтосьці робіць усё дзеля таго, каб хоць раз у жыцці з ёю сустрэцца. Ёсць меркаванне, што той, хто спаткаецца з Музай, напіша бестселер.
Што ж рабіць, каб Муза прыйшла хутчэй? Правілаў для заваблівання муз няма, але пэўная інструкцыя і дзеянні існуюць.
Не забывайце, што Муза — гэта найперш жанчына. Яна любіць чысціню. Таму пакой, а лепш увесь дом павінен быць прыбраны. У вазу пастаўце кветкі. Якія яна любіць — загадка, але, мяркую, ружы ёй спадабаюцца.
Дакладна невядома, як да вас вітае Муза. Ніхто не бачыў і ні чуў, каб яна тэлефанавала ў дамафон, грукала ў дзверы. Пісьменнікі, якія сцвярджаюць, што твор ім дамапамагла

напісаць менавіта гэтая натхняльніца, ніяк не могуць прыгадаць, якім чынам яна да іх прыйшла.
Памятайце, што Муза — Багіня, і завітваць праз дзверы ёй неабавязкова. Таму ў пакой павінна быць акно, а ў ім — фортка. Не забудзьце яе адчыніць ад самай раніцы ў той дзень, калі чакаеце прыходу чараўніцы.
Вам трэба разумець, што гэта не проста сутрэча з натхняльніцай, а спатканне. Таму, каб ёй спадабацца, апраціцеся элеганта. Набудзьце стойкі прыемны парфум. Калі ў вас не было дагэтуль спатканняў, дзеля практыкі можаце запрасіць на шпацыр сяброўку. Паводзьце сябе з ёю галантна, нібы яна і ёсць сапраўдная Муза.
Паклапаціцеся загадзя, каб дома ў вас была кава, гарбата, цукеркі, шампанскае. Муза павінна быць дакладна ўпэўнена ў тым, што перад ёю аўтар з сур’ёзным намерам напісаць нешта грандыёзнае.
Не забудзьцеся пра аркуш паперы і ручку. Калі вы карыстаецеся сучаснай тэхнікай, то ўключыце камп’ютар ці ноўтбук. Сядзьце каля акна за столік, на якім стаіць ваза з кветкамі, кубачак гарбаты з цукеркамі, і пачынайце думаць пра Музу і будучы твор.
Калі спадабаецца натхняльніцы, яна абавязкова да вас завітае праз

расчыненную фортку. Гэта вы адчуеце, калі ў вас з’явіцца ідэя, што напісаць, ці як далей развіваць сюжэт пачатага твора. Магчыма, у вашай галаве народзяцца геніяльныя вершы ці драматургічны твор.

Анатоль ЗЭКАЎ

Адкрыццё цела

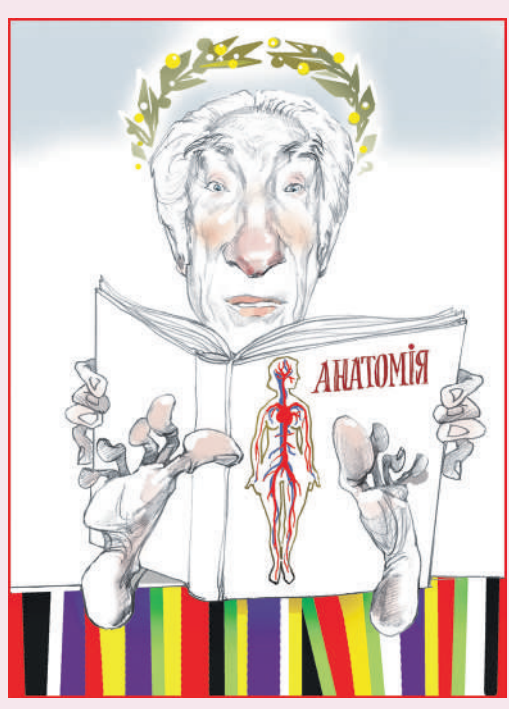
Цела — свет, завершаны, цэлы.
Васіль Зуёнак

Не быў бы я, відаць, паэт,
Каб не адкрыў —
о то ж натура! —
Што цела — гэта цэлы свет,
Хіба накрыты тонкай
скурай.

А недзе там, пад скурай той,
І мяса ёсць, і косткі,
І можа, нават тлушчу слой —
У кожнага ён розны ўсё-ткі.

І кроў па венах там цячэ,
І сэрцайка грукоча ў целе,
І имат чаго ў ім ёсць яшчэ,
Бо цела — свет
І, зрэшты, цэлы.

Пішыце, пішыце...
Калі ў вас атрымаецца бестселер, не забывайцеся, што ў гэтым дапамагла наша інструкцыя. А калі нехта сумняваецца, няхай выпрабуе на сабе.

Малюнак Алега КАРПОВІЧА

Выходзіць з 1932 года			Адрас рэдакцыі: Юрыдычны адрас: 220013, Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а E-mail: info@zviazda.by			адкасны сакратар — 377-99-72 аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98 аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98 аддзел мастацтва — 317-20-98 бухгалтэрыя — 311-17-16			Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.			Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.			Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013 Заказ — 3745 Д123456789101112 М123456789101112		
Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб’яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»			Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарова, 19 E-mail: lim_new@mail.ru Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by			Падпісныя індэксы: 63856 — індывідуальны; 63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў; 638562 — ведамасны; 63880 — ведамасны льготны.			Выдавец: Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ Нумар падпісаны ў друку 10.12.2020 у 11.00 Ум. друку арк. 3,72 Наклад — 826			Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацый. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.					
Галоўны рэдактар Аляксей Іванавіч ЧАРОТА			Рэдакцыйная калегія: Таццяна Арлова Алесь Бадак Дзяніс Барсукоў Віктар Гардзей			Уладзімір Гніламёдаў Вольга Дадзіёмава Жана Запартыка Анатоль Казлоў Анатоль Крэйдзіч Віктар Кураш			Алесь Марціновіч Вячаслаў Нікіфараў Мікалай Чаргінец Іван Чарота Іван Штэйнер								